

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUCHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. V.

Turč. Sv. Martin, 30. Novembra 1874.

Číslo 11.

Černoboh.

Tam na najďalších zemskeho oboru
Končinách, kde už poslednie hranice
Gúlajúcej sa tejto obežnice,
Vo večnom tlaku, vo večnom odporu,
Trú sa s medzami hviezd a planiet druhých;
Kde vo smesice trenicach tých tuhých
Len víru jakot šumí vždy a skučí;
Kde všetko mrtvé, život sa nepučí:
Tam na reťazi z látky ukovaných
Tvrdejš nad kremeň, nad diamanť skvelý,
Nad tvrdosť každú, jakú svet má celý,
A pri tom z ohnív spolu pospínaných
Zázračne veľkých, vášních lež sú dúhy
Sedembarvitej obrovské okruhy, —
Kolimbá vrch sa, jemuž Čimborasa
Telisko len jak drobka podobá sa.

Vrch smiesen zo skál je meteorových,
Z nichž poniekedy omrvinky malé
Poodrážané mocou striel hromových
Na lica zeme pršia ostaralé.
A v bruchu vrchu jaskyňa vydutá,
Jako hrob plná tmy, hrôzy stuchloty,
Bydlisko to a pešeš je vytknutá
Tvorcom večitym, tým žriedlem dobroty,
Černobohovi a holote jeho,
Aby ona až do času určeného,
Kým ľudské plemä k Večného oslave
Do nízin prázdnych zeme vystепенé,
Veky detinstva vinou nezpruzené
V nevedomosti žit bude ihravé —
Jako dieťaťu prút samopašnému —
Cnosť zlým pestujúč — bol strašiakom jemu.

Lež keď syn zeme periaštnuv kolísku,
Púdený moci vlastnej od nátisku,
Sebävedomo k nebu vznesie hlavu,
Poznajúc Otca, jeho moc a slávu;
Keď na kolenách pred Ukrižovaným
Koríť sa počne zovrúc k spásu túžbou,
Tu — tak je výrok — prestane i službou
Černobohovi bývať zaviazaným. —

Na napuchnutých od jedom kypiacich
Hadov, jašterov hvizdavo spiacich,
Od škorpionov, ropúch žltočiernych,
Vankúsoch hlivie, jako na nádherných,
Maznák páperoch, valne rozložený,
Obrovsky v hnätach Černoboh a chrápe,
Dobre sa kotól prs mu nerozdriape,
Bo spí sen noční jemu vydelený,
Ktorý keď časom pozemským zmeráme,
Te tu stoeletím celým nazývame.
Spí — ač už v dielne tej tmy a mrákoty,
Deň priam poludnia chce krekročit brány,
Bo Černoboh, jak u nás veľkí páni,
Pretahuje až k poludniu driemoty.

Vókol neho sa s priešerným šuchotom
Legie Škrátkov, Pikulikov, Zmokov
Hemžia a tmolia s onemeným krokov,
Načúvajúce veľvládeca chrapotom,
Jako dajakým jemným hudby zvukom,
Vedeným chýrným majstrovským doukom.

V tom rovnomernosť chrapotu sa ruší,
Prsá, jak keď sa Aetna vzdychnúť núti,
Vypnú sa a z nich rev sa von vyrúti,

Poslední, lež div všetko neohluší.
 Sen v polovičnú driemotu prechádza,
 Ktorá vedomosť, pocit zas privádza,
 Chrapot v stenanie ručiace sa zmení;
 Hnáty sa jako zdrevenelé vystrú,
 Oko sa núti myhalnicu bystrú
 Tu i tu v krúšňom rozpnúť prisilení.
 A i za každým myhotom sa z očí
 Svetlo, jako blesk, fosforičné točí; —
 A hneď Raráškov a Bôžikov tlupy
 Hmria sa, letia, jako z mračien krúpy,
 K obsluhu vladača sa vzbuzujúceho,
 By hrešby prisnej, kázni ušly jeho.
 Tu oči spáča celkom sa otvoria,
 A jako pekla nezhaslé ohnisko,
 V ňomž duše hriechom masné večne horia,
 Zjasní sa nimi smutné to bydlisko. —
 Ešte raz hlava pohne sa lenivo,
 Oko v polkruhu z boka na bok myhne,
 Zatým sa zrutná hrud' odpolí zdvihne,
 Nozdry vyduje, voňajúc dychtivo;
 Lež čuch zostáva neuspokojený,
 Nuchajúc dvíha vyššie sa a vyššie
 A na ramenách z pozadu oprený
 Pritiahnuť čosi chce nosiskom bližšie.
 Zrazu tak jako keď slnce pálcivé
 Na nevďak zeme trpkó zaneviera
 A tváre pruhy mračnami zastiera
 Zaplúvajú ju hromom potuplive:
 Tak teraz tiež sa i tvár Černoboha
 Pošmurným žiarom hnevu zaligoce;
 Telo sa vztíči, ťažká dupne noha,
 Až vrch sa celý ztrasie, zahrkoce
 A z peniacej sa huby reč sa hrnie,
 Že všetka sitna hávet mrzne, trnie:

„Vy našej vôle zakliatí otroci,
 Ktorí po zemskej tamtej okruhlíne,
 Podriadenej to biednej omrvine
 Našej od vekov stávajúcej moci,
 Vo službe našej dňom nocou chodíte,
 Tomu tam zlato, poklady vláčíte,
 Kým sa v hýrenia blato nezkrbáľa,
 V peniazoch viac lež v Najvyššieho dúfa,
 V hriechov kaluži s chychotom sa váľa,
 Nebom pohrdne, a naposled — zúfa;
 Ktorí tam kvietky lakomstva a pychy,
 Chlipnosti, zrady, vraždy a lúpeže, —
 Za nimiž ešte i cez temné mreže
 Pachtieva človek nenasitný lichy, —

Sadíte k slasti nám a pestujete,
 Vám sluší, ať mi hneď dúškom rieknete:
 Čím sa to stalo, že kým sme my spali,
 Všetky už temer žertvy a zápaly
 Zápach odsielat prestaly nám jemný
 V príbytok tento osuhlý a temný?
 Darmo k raňajkám nozdry napínáme,
 Prázdny je vôňnych vzduch, — nám to na
 Výparov krve, praženého tuku. [muku —
 Len smrad morovy do seba faháme.
 Mysliac — zvedeli by sme to síc sami;
 Lež myslieť božské je, z myšlenia rodí
 Sa i pomnenie na účinkov plody.
 A toto k cnosti, ku dobrému mámi.
 Naše je hriech len, zatratenie kotif,
 A s Všemohúcim hádať sa, pravotif.
 Nuž nám ty šviško vyjav Zmokov vodca,
 Kto psoty tej a skúposti pôvodca?
 Či tak už zhrdol ten rodzenec zeme.
 Že priečne proti nám vypína temä?“ —

Tu z kopy valnej Zmokov najprednejší,
 Čo klamom tajným a podvodom zradným
 Medzi súdruhmi bol najchýrečnejší,
 Znajúci synom zeme zlatohladným,
 Najumelejšie nápast klášť, vykročí
 A z hrtana mu táto reč vyskočí:

„Čtyri tu u nás pomínuly noci,
 Jako to tebe, panovník mój, známo,
 Že ten Najvyšší, ktorého sa moci
 Korievať sa musí pústvo tvoje samo,
 Vlastnieho svojho Prvorozeného
 K rodzencom zeme, milým mu, vypravil,
 Aby skrz neho sám sa jim objavil,
 Objavil pravdu pôvodu božského
 Jich, tiež i večno-vekého určenia,
 I aby spolu z tvojho podmanenia,
 I Belbohovej moci jich vybavil
 A teba len za bobáka vystavil.
 Zemštan nevďačný tvojím síc návodom
 Vlastnieho na kríž pribil Spasiteľa,
 Lež sama smrť ho v hrobe netrpela
 A to k úpadku bolo nám zárodom.
 Sám Najvyšší na zemi prevzal vládu.
 Belboh ponížil v chabej sa pokore,
 A jako rosnú priletenu v pádu
 Kvapku stotlamé pohleuje more,
 Tak duch sa jeho v duchu Nesmierneho
 Rozplynul, stanúc sa čiastočkov jeho.

Len ty, odporu knieža najdrsnejší,
 Jediný silu so silou si meral,
 Bo si na Slávy rod najmohutnejší,
 Najvernejší ti v čáke sa opieral.
 Lež kým ty nocou volkal si si dnešnou, —
 Čo nám tu síce len chyľočkou sluje,
 Dotiaľ na zemi — kde čas nohou spešnou
 Celú smrteľných vrstvu obnovuje —
 K újme sa tvej i našej veľa dialo.
 A doraziv sem len pred malou dobou,
 Čhtiac fa obznámif s nemalou zásobou
 Zvestov, rozpoviem, jak poshovieš málo.

Keď som od uhla pomýšlenia krydlom
 K druhému zeme uhlu preletoval, —
 S rehotom odtiaľ letím k Velehradu,
 Zriet predmet zlosti horkej cisárovej,
 Zriet odvážitú udatnosť a vládu,
 S ktorou víťazne Rastislav z Nemecovej
 Otrockej väzby vychytil Moravu,
 Rozvijúc hen od Nemcov toho kraja,
 Kde Magdeburk čnie, až ta po Dunaja
 Vážneho brehy — svobody zástavu;
 Kde ešte večné Ukrižovaného
 Dosiaľ semeno svetla nebeského, —
 Čo priam i pri dňa večerajšieho sklonku
 Ono po zruku tu i tam zafrklo, —
 Vždy preca zase zžlknúc sa zoškvrklo,
 Bo bolo cudzie, prichádzalo z vonku;
 Kde ešte vtedy vždy pod kosatými
 Lipami tvoje obetnice stály,
 Z ktorých sa hojne žertné točiacimi
 Sa kotôčkami vône zdvihovaly.
 Preto si i ty, tmy a zlého knieža,
 Čo i pomstievaš rád sa hneď za svieža,
 Preto si sám ty tichý a pokorný
 Rod Slávie vždy obzvláštne miloval,
 A nejedon mu žiaľ a trud odporný
 S velikodušnou milosťou daroval.

Tak bolo včera, ale dnes už iný
 I v hájoch Tatier veci vzaly obrat,
 Nie už jím smrtným, pošlým z prachu, z hlíny,
 Lež nám nesmrtným, zdá sa, nutno žobrať.
 Rozbřílané tam v smutných rozvalinách
 Balvány tvojich obetnic hlivejú,
 A na zmrvených hanobne sutinách
 Jich križov pyšné šije k nebu čnejú,
 Červenajúce sa, jakoby horely
 Plesom, že ti ten posmech zrobit smeli.“ —

Až dotiaľto Zmok, lež tu zrazu kvapne,
 Práve jako prúd tichoštebotavý
 Potoka hrom keď sa na rôzno rozčapne,
 Nitku zlochýrnej pretrhne rozpravy
 Náramný výbuch hnevu Černoboha,
 Z očí sa jeho blky mecú divo
 Podruhé celý vrch zatrasie noha,
 Až každé praští refaze ohnivo
 A hrtán vyschlý jedom, div nepukne,
 Na spôsob boku sopky hrozne zrukuje:

„Ustaň, zlé bôža, ustaň! špatne liháš!
 Á kydaniny sočenia len špryháš! —
 Nemožno, žeby Slovanov rod verný
 Odpadstva skutok spáchať vedel čierny!
 Nač ale horliť? Hľadeť sluhu okom?
 Nestáva vlastnej nám vševedúcnosti?
 Vnikajúcej do svetov hlbokosti,
 Nehnuvšej ešte žiadnym sa nárokom?“ —

Tak Černoboha bes odrazu ztichne,
 Duch sám do seba stiahne sa a honom —
 Sotva že dotiaľ raz z prs ľudsky dýchne —
 Preletí mutnou Moravou i Hronom
 Zvlažené kraje, háje bohopusté,
 Rummy obetnic, chrámy zkresťanené,
 Lípy zdriapané, modly zkaličené,
 Ktoré už trávy prerastajú husté;
 To okamynom prebehnúc — pomyhne,
 A Zmok upadlú reči nit zas zdvihne:

„Mám ti, tmy knieža, udat previnilca,
 Na jehož temä tých vín tarcha padá?
 Bol som očitým svedkom zarputilca,
 Lež i odplaty, jakú bere zrada.
 Ruka Mojmirá prvý v Holomuci,
 Druhý v preslavnej Nitre križ sadila
 A panstvo tvoje v posmech len horúci
 A v bájku dávnych vekov pretvorila,
 Nemci síc, mnejúc, že kto bohov vlastních
 Službe, neverným súc, vypoveduje,
 Že ten rád nohu, v dobách k tomu šťastných
 I z poslušnosti zemskej vyfahuje,
 Stisnúc ho v boji, jako neverníka
 Zlúpili trónu, koruny i berly,
 Lež chmatli zmyju miesto vzáctnej perly
 A prišli pod žláb z tichého daždika:
 Čo tam ten zasial, Rastie tu pestoval;
 So slzou v oku, nesúc v srdci žravý
 Bolasti osten, na prahu Moravy
 Poslední žrec tvoj prach z nôh pozražoval,

Aby útekom strastným sa vyhnanca
V lono cudziny zobrajúc domakal,
A tam v prítulku tvojho to oddanca
Nad pádom bohov oči si vyplakal.

Tam z oných krajov. kde Olymp velebný,
Kde Athos strmí v oblakovom venci,
Na hlas Rastica mocný a prosebný
Dva Najvyššieho prišli posvätení, —
A jako požiar, jak potopné vlny
Valily z úst sa svätých zvestov slová,
Šírila ústa sa Spasitelova:
Tak chrám tvoj zpstol a Jeho sa plní.
Bo rod Slávie, neznajúc jak jiní
Bez bohov žiť, a bez viery v nich dýchať,
Čakajúc pomstu strašnú za zločinny,
Nad nimiž trpko srdcu bolo vzdychať,
Lež vidiac, že sa zem neprepaduje,
Klenutie neba dolu sa nerúti;
Že hrba trosiek v prachu bez pokuty,
Trosiek to božstva jich sa povaluje,
Ztratiac napokon všetkú k nim dôveru,
Úhrnkom svetlu dal novému vieru.

A sám Najvyšší, zdá sa, Rasticovi
K vždy bezúzdnejšej volnosti pomáha,
Nadarmo Nemcov závistivá snaha
Sokola k slneč letiaceho loví.
Jako ranený lev, keď ten mok drahý
Života, vlastniu krev vyvieraf shliadne,
A nepriateľa so slepým napadne
Vztekem, neberúc nič viac do povahy:
Tak cisár Ludvik rozsršený najme

Všetky prosriedky, peniaze a voje,
Lež marné jeho nápady sú trápne,
Darmo bez počtu vylamuje zbroje.
I Rasticovi srdce sa rozžalo,
Vítazstvom každú zakončí on čatu.
A Nemcom z hola nič nepozostalo,
Krome Moravy v zášti želiel stratu. —

To, vládca mrákot, sbierka cesty krátkej,
Zámery tvoje závisia od teba,
Válčit-li budeš s vyššou mocou neba,
Či zriekneš z úcty sa, a pomsty sladkej? —

Tak zsnujúc kľbko hovoru dlhého
Zmok, skúma vládca tvár dúmaiúceho
A tú mu ušklab pekelný zpotvorí,
I prijdúc k sebe, jak z druhého sveta,
Kde, kto vie, za čím, tekavý duch lieta,
K pochvale Zmokok vodca prehovorí:
„Nezmrhal časy na zemi si marne,
K chvále ti slúži čulá ostražitosť.
Jak sa i s Večným brojiť nedá zdarne
Preca ku pomste volá nás zarytosť!
Nie menšou slastou ona žízeň kojí,
Tam, kde niet výhry v zjavnom s vyšším boji!“

S tým sa Černoboh fučavo vyšinie
Na krydlách, rovných vo hbitosti blesku,
Obvyklú k zemi nasledujúc stezku,
Kým nad Morovou krásnou nezpočinie.
Beda ti, slavný knieža, trikrát beda!
Keď samo peklo proti tebe tiahne,
Čia že k ochrane dobrá ruka čiahne?
Jak samo nebe zpomozenie nedá! —

Ludovít Žello.

Lipovianska maša.

Rozprávka zo života ľudu slovenského.

Spísal Dr. Gust. Kazimír Zechenter.

(Dokončenie.)

Z tadiaľto poberal sa z nohy na nohu
hore lesom, i neznal sám, kam ide. A hodnú
chvíľu plietol sa sem tam lesom bez toho,
žeby vedel, kde sa vlastne nachádza. Zrazu
šuchne čosi pred nim. I uprel zrak v húšťavu.
A čo bolo? Hnedá líška, cigánka rečená,
uháňala ponad ráožinu. Stupá kus ďalej, tu
zas pádi druhá líška, v tú stranu, kam i prvá.

Nápadné mu bolo, že videl bežať dve líšky
jednu za druhou v tak krátkom čase. No,
domnieval sa, že neďaleko dakde újest ležať
bude. —

Poobzeral miestnosť vókol seba a tu
videl, že sa dostáva už do vyhoreného báňa.
Smutná hrobová miestnosť súhlasila s jeho
srdcom, i to vyzeralo jako vyhorený báň.

Oprel sa o valašku i skúmal žiaľnym okom spustošenie.

Čo to bolo?

Tak zdalo sa mu, jako by z tej strany vetra, kam sa lísky tratily, počul stonanie.

Načúva pozorne a skutočne doráža mu k uchu hlas temný, jajkanie jakoby zo zeme.

Už poberá sa na miesto, zkaďe čudný hlas zavznieval — tu mu zahrní rana za chrbátom z bočného lesa; krátko zatým druhá... a na to čuje prenikavý hlas vo veľkom nebezpečenstve postaveného človeka.

Zvrtnie sa jako strela a viac letkom jako behom prebija sa ta, kde strelba hučala.

Ani vetor — a už bol na mieste tom, kde Dymák na medveďa strielal.

A čo sa zjaví jeho predesenému zraku? Dymák volá o pomoc, i leží zakrvavený horeznačky a zázračný čierny, takže krvácajúci, medveď lomcuje na ňom.

Zapomenul Janko na svojho nepriateľa, jeho šlachetné srdce nevidelo v ňom inšieho, len v nebezpečenstve postaveného svojho blízneho a pestúna Aničkinho, ktorú tak vrúčne miloval.

Nebolo tu času na rozmýšľanie.

Jako anjel z neba zlietly zdvihne chytrosťou blesku ostrú valašku. Valaška blyskne a zatne ju silnou rukou do čela opachy. Zver odpovie revom, až sa zápače ohlásaly. I vytiahne krásna táto chlupatá postava tuho, hlboko zafaklenú valašku s kusom vyštípanej kosti a zaženie ju k druhému úderu. Ocelová valaška zahvizdne.

„Valaška, rúbať,“ zavolá náš Jánošík.

Ale hrôza! — medveď podhodí sa a porisko uderí sa o neohebnú „gigaňu“ opachy. Porisko zlomilo sa staby hrachová palica a valaška odfrkla a zacvedžala na žulovej skale.

Dobehnuvší strelci shýkli úžasne.

Nasledoval boj, boj lutý pekného mládenca s ozrutným medveďom. Medveď opustil Dymáka, i vrhol sa na Janka. Tlama jeho sa otvorila a z nej, tmavočervenej, krvou zaliatej vycieraly zkazonosné biele strašné kľovy. Horúci dych s krvavými penami frkaly do tvári bezbrannému Jankovi.

Chlapi obstúpivší javište kričali, hýkali, no strelit netrúfal si žiaden, aby chlapa nepostrielal.

Štefan mal sa sbláznit, keď videl súdruha v pomikove. Zhodil zo seba pušku, kapsu, kabanicu a všetko, čo by mu vadilo, i vytiahol nôž z opaska a vyrútil sa, zatisnúc zuby, na „záhybel.“

I Janko chopí sa opaska, že ostrým končiarom medveďovi jamku poštekli — ale nebesá!... končiara nebolo.

Už sa cítil byť ztrateným.

Ohava otvorila nanajvýš horúcu tlamu...

Ešte okamženie a Janková hlava schrapští na črepy zmrvená.

Janko odváži sa a strčí ruku šelme až vyše lokta do pažeráka, chmatne silnou rukou jazyk a ťahá, že to až puká v niutri. Medveď zviaka, no silné mužské rameno nedopustí, by zatvoril tlamu, i nemôže zuby do svalov vtlačať. Janko obrovskou mocou ťahá a krúti mu jazyk tak, že za jazykom celý chripák, ba i plúca podávajú sa.

Štefan dlhý nôž vrazil medveďovi medzi rebrá a Rakyta oprel mu cievu svojej pušky o oko a namiešal mu ohňom mozog dokonale.

Premožený velikán zvalil, vystrel sa a zdochol.

Nastala surma a jasot strelcov a honcov.

Janko bol zachovaný. Ruka jeho bola, ač nie nebezpečne ranená, no značne do-tlačená.

Bládemu a do omdletia zunovanému Jankovi prispel prvý Štefan ku pomoci, podajúc mu sklenku slivovice.

„Sláva ti, Janko môj! Hrmien vozov okovaných a jazarných; nože si drgni tej čečiny. Nech že ti poslúži, lebo si sbladol jako nový oštiepok.“

I utieral krvavý nôž o zelený mach.

„Ej, prisám Jánu, rúbal si doň jako do dreva,“ pokračoval ďalej.

Keď sa Janko občerstvil ggom slivovice, poberal sa ku pomoci i s druhými omdletému a na zemi ležiacemu Dymákovi.

Ležal chudák v kyprej prsti zatlačený, opravdivý to obraz umučenia. Zo širokej, pazúrom zadrpanej rany, na vrchu hlavy

cedila sa krv. Koža, v objeme dlane až po kost zdrapená, visela mu ponad pravým okom. Pravé rameno, vyše lokfa zlomené, bombáľalo sa mu. Telo bolo mu na viacej miestach sinavé.

Jedon z honcov zohol na klobúku párticu, i skočil k blízkej studni a doniesol plný klobúk vody.

„Hoj, bystu výbohu! Tu ti tolko vody doniesol, že v nej pre všetkých honcov haľušiek navariť môžeš,“ riekol Štefan.

I nastriekal omdletému do tváre vody a keď precitnul, dal sa mu napiť.

Janko vyumýval mu opaterne ľavou rukou ranu, priložil odrapeny strap pekne rúce na miesto a zaviazal obratne šatkou.

Dvaja šuhajci vybrali sa hľadať prítomného lekára. Hľadajú, volajú; no lekár zmizol. Po dlhom volaní a trúbení ohlásil sa blízko svojej stanice hľadaný doktor. Bol vtiahnutý v bútlom, veľmi tlstom kadľube.

Keď lekár nechodil za dlhý čas, dal Janko shotovíť nosidlo z osekančov, mäkkou chvojninou obložených, ložisko to, jaké v lese pohodlnejšie ani byť nemôže. A len potom, keď pán maše opatrený celkom pohodlne na nosidlo ležal, myslel Janko i na seba. Preskúmal si zasinatú zapachnutú ruku. Niže lokfa v mohutných svaloch vtláčený mal trojhranný znak klovu medveďovho. Kost nebola ranená. Mimo náležitého domiesenia, opuchliny a — rozumie sa — bólu, nebolo ku obávaniu žiadno nebezpečenstvo.

Podochodili i obďialnejší strelci a honci, i každý, vyzrozumujú a vidiač, čo sa prihodilo, tislí sa do predku, i obďivovali a vítali hrdinu Janka.

Došiel konečne i lekár. Po prebarašenej noci hľadal pokoj v bútlom strome a — zaspal. Vydúrený dvoma honcami priknísal sa, zívajúc, a ani netušil, že mu z bútliaka odpadnutý veľký hríb z poza kabáta na krku von trčí. Hľadá, hľadá, vytiera si oči. I keď s podivením vidí dvoch poranených pred sebou a počuje dej nešťastnej príhody, oddá sa svojmu všade potrebnému povolaniu. Poobzeral pravidelne rany a všetky úrazy, pochválil Jankom urobené dočasné poriadky, i velel ku bystrému odchodu.

Sviazali medveďovi dlaby, pretiahli pavuzom a ôsmi chlapi vyložili na plecيا ťažkého „macka.“ Ej, podľamoval jim on nohy dolu vrchom; nuž ale silné plecيا to len umiesly. Druhí osmoria pribrali sa ku Dymákovmu nosidlu. Týmto naložil lekár prísny pozor, a síce, aby ho nosením nepotriasali a na planej ceste dakde práve nevyvrhli. Pre väčšiu istotu kráčal z jednej strany lekár, z druhej strany sám ranený Janko.

Pobožný kreš si do zapekačky a dudre medzi zubami:

„Hja, surovina je surovina a láme sa, jakoby nie panské kosti, keď sa lateže tolká opaka po nich miesi. . . Hľa, kuvik v noci — už vykuvikal. No a či som darmo na nos padol? Ba ešte ma i teraz ripák páli. No ja na pletky neverím; ale kde ja na túto moju špaldu raz tres-knem, tam strelba neminie. . . Ale Ravasik, kde je Ravasik, či ho čerti pohltli?“

Dymák ztratil hneď prítomnosť ducha pri prvom vrhnutí a údere o zem. Nevedel, čo sa deje a čo sa s nim dialo, až kým ho zimná voda neprebrala. Ból na hlave, zlomené rameno, dotľčené telo, pri ňom vystretý dorúbaný zver, jako i rozprávky, chvála a obďivovanie chrabrych strelcov udatného Janka, vysvetlily mu dost jasno celé jeho zúfalé polozenie. Keď videl krvou zastreikanú tvár a zaviazané rameno Jankovo, stal sa náhly, veľký obrat v duši jeho. Zo Šavla stal sa Pavlom. Toho, čo pred tým nenávidel, prinútený bol teraz etíť a z celého srdca si vážiť. Nemým, no výslovným pohľadom ďakoval Jankovi, podajúc a stisknúc mu zdravú ruku. Janko s radosťou odvetil podanému znaku priateľstva. A tak bez šírenia slov smierily sa a porozumely si dve posavád rozďvojené chlapské duše.

Vesť planá skorej rozširuje sa jako dobrá. A tak i, keď sa približoval pochod k Lipovému, zvedavý ľud vyčakával prichodzích až pri samej hati.

Anka dobrá, pekná Anka ponáhlala sa bez dychu v úsrety zástupu. I hodila sa na nosidlo, i objímala prostosrdečne stryka, až mu po tvári horké jej slzy kvapkaly.

„Uspokoj sa, dieťa moje. Ačkoľvek ma medveď nešeredne vyobdjal, cí im preca sám, že z toho môjmu životu žiadno nebezpečenstvo nasledovať nebude.“

Tak ju tešil Dymák.

Keď tomu mimo idúci lekár prisvedčil, pokračoval Dymák ďalej:

„Nuž ale, dieťa moje, neboli by ma teraz tieto statoční ľudia živého niesli, ale len kusy rozcaparteného mäsa, keby, keby ma tato šlachetná duša — Janko, s odvážením vlastného života, nebol obhájal.“

Na tieto slová ešte len teraz slzavými očami prítomného Janka zbadajúc — hodila sa Anka štíhlému mládencovi okolo krku, premožená citom vďačnosti.

Janko pripravený nebol na túto sladkú odmenu. Vrelým objatím na zapučnutom ramene urazený, vykrikoval i z radosti i z bolesti. To upamätovalo Aničku, čo robí a kde je. I zklpila oči, zakryla si zásterkou zahnanú tvár, i túli sa ku Dymákovi.

Medzitým približovali sa pomali k obci i došli ku panskému domu.

Dymáka uložili do postele. Medveďa zavesili vo dvore na reber. Väčšia časť honcov a strelcov rozišla sa, i mestskí páni poberali sa. Lekár, ktorý rany a zlomenú kosť pravidelne zaviazať sa bral, zaumienil si cieľom ďalšieho pozorovania tu prenocovať. Meštiaci vysmievali sa mu, keď odchádzali.

Psi na dvore skučali. Mašari ztiahli medveďa a mäso rozsekané, jako obyčajne, rozdali medzi účastníkov honby.

Janko uklonil sa Dymákovi i poberal sa tiež domov. Dymák chopil ho za ruku a veľmi vlúdne ho prosil, aby túto noc pri nom ostal. Keď sa k jeho prosbe i Anička pripojila, nemohol nijako odporovať; i ostal tam. —

Nepokoj v dome začal sa tísť, ľudia rozchodili sa. Každý niesol kus mäsa či v klobúku, či v košíku, či v šatke.

Zrazu vstúpili dvaja celkom ozbrojení čatníci do chyže pána Dymákovoj. Po krátkej poklone pýta sa prvý z nich:

„Či ste vy Janko Dubec?“

„Áno.“

„Či je tento nôž váš?“

Na noži bolo vybité Jankovo meno.

„Áno,“ znela odpoveď prekvapeného Janka, „áno, to je môj nôž a dnes som ho práve pohrešoval, keď som bol v zápase s medveďom.“

„Tak vás uväzňujem v mene zákona!“

Prekvapenie prítomných nedá sa opísať.

Na otázku Jankovu, jako a z jakej príčiny by pre naleznutie ztrateného svojho noža uväzneným byť mal, odôvodnil čatník vec zkrátka nasledovne:

Keď vraj patrolujúci išli dolinou po nize Besnika, zazreli na vode prístavenú palicu a klobúk. Upozornení týmto znakom, skúmali pilno popri brehu idúc koryto Bystrej, i našli pod mostom mrtvolu. V srdci mrtvoly zapichnutý bol až po črenky nôž, ku ktorému sa Janko čo ku svojej vlastnosti priznal.

Svojej nevinnosti povedomy Janko upieral doprosta úcastenstvo pri vražde.

„Uhliarsky učeň Fafira išiel za pánom Ravasym na poľovačku, i videl vás, jako ste hore dolinou nize Besnika stúpali. Priznávali sa k tomu?“

„Či ma kto videl, neznám, no je pravda, že som pred poľudním tou cestou išiel. Nemám príčiny to tajiť.“

„Ďalej vyšetrovať bude vás súd, a na základe týchto obťažujúcich vás okolností a vlastného zoznania na skutku odvieť vás musím pod strážou do žalára.“

I nastalo veľké pohnutie. Anička nariekala, lekár zdesený zalomil rukama, Dymák bedákal horšie, jako keď ho medveď dlávil.

Pohoršený a jako stena blady Janko spieral sa zprvu, keď ale videl premoc a daromné svoje počínanie, spoliechal sa na svoju nevinu st, i podal sa svojmu osudu: dal si ruky na kríž železným pútkom sviazať a odvieť. Obrátil sa ešte k Dymákovi a ku ho-rekujúcej Anke a trasavým hlasom preriekol:

„No idem, lebo sile a zákonu ustúpiť musím; no Bôh je mojim svedkom, že tajnej vraždy vinným nie som!“

A zdvihnúc železom obťažané ruky k nebu, doložil:

„To tu pred vami a Bohom vševedúcim prisahám!“

Užitoční, no najviac a nie voždy bez príčiny nenávidení čatníci zapríčinili nemalú zvedavosť lipovianskeho obecnstva, a keď sa ono o príčine jich príchodu do domu pána maše dozvedelo, preplnilo pod krátkym časom dvor a pitvor. Jako čatníci s Jankom von vystúpili, nastalo šomranie a vyhrážky. Štefan vidiac poviazané jeho ruky skočil, že ho ide vysvobodiť, za nim niekoľko odhodlaných šuhajov. Čatník búšil ručnicou do prs smelého mladíka a len zakročením a prosbou rozumného Janka prešlo sa väčším výtržnosťami.

„Neboj sa, priateľ môj Štefanko, uvidíme sa skoro. Teraz ticho, jazyk za zuby a päsť za opasok!“

Štefan zaškripel zubami, i vyhrážal sa odchodiacim už čatníkom.

„Sta hrmien sa do vás páralo! Čo nás trízniate? Ešte mi nábitok ostal, čo mal medvedovi „gigaňu“ roztrepať — —“

Tak ešte dlho zúrili priateľ Jankov, Štefan.

VI.

A stalo sa zase utíšenie.

Chatrná lipovianska dedinka takmer sa vysílila dnes v drastických udalostach.

Slno pobralo sa spať a noc čiernym rúskom pokrýva hory a doly, vyrovnajúc všetko v jedno. Potok, dňovým lomozom utlumený, pozdvihol smelo teraz hlas svoj jednozvučný, a šteboce jakoby výsadne, poskakujúc a čupkajúc. Mechy pod mašou sdýmajú, drevené kalapody výzgjajú po troskách, lopaty plieskajú, železné vozíky na kychte hurtujú a oheň fučí pred pecou. Všetko ide po starom. Útlo-modrý, štihlym komínom vyblukujúci, plameň vlní sa a osvetľuje celé Lípové bájočnou barvou.

Pobožný a Otčenáš stoja so založenými na kríž rukami oproti peci, v myšlienkach sú pohrázení a nepohnutým sochám podobní. Len dým z doháňu a myhanie očí sú znakom života. V odlahlej bočnej, vsakovym dreveným a železným rárožím zaplnenej, komore leží na bielej daske, samotný, krvou zaliaty, vystretý nevolný čipkár. Tma panuje vókol a len odmeraný cvengot, pochádzajúci od

odbíjaných násypov na kychte, prerušuje mrtvú tichosť.

Strážnik píska desiatu.

Po domoch vykráda sa svetlo z kozúbov nízkymi oblôčkami von na tmavú ulicu. Pri kozuboch sedia robotníci, i vyprávajú si každý vo svojom spôsobe dnešnie príbehy, ktoré tichú osadu pobúrily.

I v úhladnej izbe Jankovej slepej matky horí vatra na kozube, ale clivo horí. Kolovrat nevrčí. Služka Dora nemo hľadí do ohňa, načúvajúc pískaňu mokrého dreva, kým matka Jankova so složenými rukami pobožne sa modlí. Z vpadnutých temných očí kanú vychudlymi lícami horké slzy. Oplakávala jediného, dobrého syna, o jehož nevinnosti úplne bola presvedčená. Veď ona čisté srdce synovo najlepšie poznala!

U Dymákov je tiež clivo. Skormútená Anička sedí s lekárom pri lôžku domového pána, ktorý na javo dáva strnym dychaním a ťažkým stonaním bôl svoj telesný a duševný. A keď po obci pomali svetlá pozhasínaly a po búrnom dni sladký spánok nasledoval, lampa tu tela do rána.

VII.

V pribytku Ravasyho bolo pusto a temno po celý ten čas, len myši, níkym nemýlené, rejdíac cvirikaly v policiach a súskeoch.

Medzitým ťažké mílodlhé oblaky pristaňuvaly sa obrovským letom ku sjazdu na chlumoch hôl; tam sa nakopiac a rozložiac rákošily zprvu len temno, čím dial ale, najmä keď sa už pevne do hrče sbily, hučaly, až jim splašené doliny odpovedať nestačily. Prídrúžil sa k tomu víchor a hrom so strelami. Nasledovala hrmavica, jakú často veľebne krásnu v našich holiach so strachom obdivujeme. Bolo to, jakoby sa nebo so zemou pomiešať malo. Dážď hial sa jako z kúp, krupy skákaly jako lieskovce, blesky krížom krážom behaly a hrom dunel, jakoby sa ten Ďumbier s koreňom vyvrátil mal. Dážďom zmývané a víchrom česané stromy nevedely už v hľbokej pokore, na ktorú stranu pred veliacimi nebeskými žívlami hlavy svoje kloňiť majú. Svíjaly sa a šumotaly, keď zutekať nemohly.

Bystrianke, skromnému to ináč potôčku, ležákom teraz posilnenému, naduril sa kochol, a ona hrmotom a šumotom zmývala stromy do svojej postele a váfala ťažké skaly dolinou.

Lipové, v sebe už dost malé, teraz ešte menšie čušalo jako ten chrobáček pod smrekovou kôrou.

Ťažké, v refaz spojené, novými vrstvami zveličené oblaky nestačily sa udržať už vo výške hôlnych končiarov, tlačené vlastným bremenom, rozložily sa až na vrcholoch ihlicových stromov, aby tým pohodlnejšie v ďalekých morách načerpanú vodu do tatranských žriedal precediť mohli.

Krupy s rachotom trepú o krov maše. Pobožný, vystrašený z dúmania a pohodlného kúrenia, poberá sa, keď práve búrka vrcholec zúrivosti dosiahla, aby zvedavý nos vystrčil pred vráta. Jako jich odchytil a von vystúpil, švihol jasný blesk cez čierne oblaky, osvietil žiarom ohnivým blízke i ďaleké, dažďom ovlažené, sivou hmlou zahalené predmety, i ztratil sa tam asi za vyhoreným bánom, kde Ravasy v mukách, kladou zavrznutý, bedákal.

Ostré svetlo blesku osvietilo i komoru a bladú tvár v nej ležiaceho čipkára. Hrom zarachotil na to takou silou, jakoby sa mala svetokula na poly rozdrapiť. Od dávna usadlý na hradách maše uhliarsky prach zosuchol sa; no čipkár sa neprecítil.

Pobožný padol od ľaku takmer na zem; s chytrosťou, jako by jeho samého bolo uhodilo, hodil sa, pritiahnuc za sebou vráta, do maše. A ešte len tu stačil, ač i kus pripozde, skrúšene sa prežehnať.

„Jaj Bože, ale to páralo! Už som sa nazdal, že mi je vo špiku,“ riekol s dlhou trávrou navracujúci sa dnu Pobožný. „Huj! — tam okolo vyhoreného bána udrelo. Brrr! ani za celý svet bych teraz nechcel pri Besníku byť.“

Búrka utíšila sa za chvíľu.

VIII.

Oblaky rozišly sa, keď sa osvobodily od svojho bremena.

Ráno našlo slnko zase všetko v pokoji. Poumývaná príroda, jako z ťažkého sna prebudená, ligotala a usmievala sa oživujúcemu slniečku. Jej ešte pred niekoľko hodinami tak zoztrašená tvár vyhladila sa, a kde jaký krupami do blata vtlačený kvietok pestril sa a dvíhal vesele zarosenú hlavičku svoju. A jako rozmanitosť barvy kúzlila oči, tak rozmanitosť ptačieho spevu milo zabávala sluch. —

V Lipovom, kde sa ľud ešte zo včerajších udalostí nezotavil, desná novina zase za včas rána znepokojuje mysle.

S uhlím a rúdou hneď za rána došli voziari hľadali uhľomerača. Hladajú ho doma, hladajú po obci, hladajú všade. Všetko, ale všetko hľadanie je marné. Nová to zase hádka, kam sa Ravasy podel.

Už veru i v úprimných Jankových priateľoch podozrenie vzniklo, či ozaj jeho urputný sok Ravasy pričinením sa Jankovým nezmižol. Ba už i včerajšiu vraždu s tým do súvislosti uvádzali. No z náklonnosti oproti prostosrdečnému Jankovi netrúfal si nikto s touto myšlienkou na javo vystúpiť.

Obecný sudca a cechmaister neobmeškali zmiznutie Ravasyho vyššej vrchnosti oznámiť.

IX.

Krivý uhliar Rakyta poberá sa do Strunčeného, aby košíkársku mýľu zapálil. S nim pospolu idú dvaja tovaryšia a učeň Fafira. Každý z nich zaopatrený je píľou, sekerou a kyjankou. Na chrbte majú cedilá s potravou, dlhými cafrangy ozdobené. Rakyta má pri boku pušku.

Čas kráta si idúcky rozhovorom o včerajších príbehoch.

„Ej, pomali, šuhajci! Jedna noha za dve nevystačí. Včera som ju ponafahoval a v noci, jako obyčajne, na planú chvíľu lomila ma táto krivúľa, že mi už do ztrpenia nebolo. Budeme si kus dýchať; aby sme ale čas darmo nemarnili, môžeme si zapieť dýmky.“

Rozkládli „blčiaka,“ napchali silno tabakom dýmky, povlažili slinou povrch napchaného v dýmky tabáku a vložili jich do pahrapy.

Rakyta sadol si a šúchal nohu.

Jano Opálený, opretý o sekeru, hľadel bokom naňho.

„Ba ozaj, vídavam vás už od viacej rokov, jako pokulhávate, jako by ste vše sečku rezal; a preca neviem, či ste sa už taký prikulhal na svet a či ste dakde zo šopu spadol.“

„Hm, kto je v peci, myslí, že sú všetci. Oj, synku môj, ešte ti matka plienky prala, keď sa mi to stalo. Do tých čias som mal nohy rovné jako sviece, kým som do klátového grúňa nechodil uhlia páliť. Práve bude tomu na Nemlumniatka dvadsať rokov. Vynedem stupkami myľu tlačíť, bola už dohárala. Vrch popustil a ja padnem ta dnu. Na šťastie vystrel som ruky, ináčej bych sa bol na „kvandel“ vypáčil. Tu počalo mi v krpcoch dobre vošky a odtlaky ohrievať; volám o pomoc z celého hrdla, tu priskočí z bočnej myľe nebohý, Pán Boh mu daj radosť večnú, majster Šablatura, chytí ma za škundry a ťahá jako starý fujtáš z flinty. Kožku natiahol mi na tri prsty, čert po nej, ale ma vyšplaisoval. Táto krivula bola mi hodne oškvrkla. Prikladali mi na ňu výbolen, ranostaj a kolocier. Ležal som na ňu za šesť týždňov. Nuž a hľa, stiahla sa mi jako kluka.“

Jano vytiahol z pahraby zapekačku, z ktorej sa horúci dým valil a za nim siahol po svojej dýmke i druhý uhliar.

„Oj do paroma, Rakyta, to vás veru dokonále zahartovalo! Vás by už pevne ani nemali zabávať na druhom svete v očistci,“ prehovorí Jano mrkajúc okom.

„No preto budú na tvojom zlom jazyku myľu páliť,“ odsekol mu Rakyta; a poobzerajúc sa okolo seba dodal: „Ale hľadte že, chlapi; tuto sme práve pod tou pyrtou, kde sme ten slopec na medveďa postavili. Nože vybehnime, však je i tak nie ďaleko, i pozrime, či nám Pán Boh dačo nepožehnal.“

„Ba bodaj ma . . . pravdu máte,“ odvetil Kubo. „Kto zná, či dáka potvora nepodbehla.“

A tašli pyrtou hore.

Idú asi na tri strelenia.

„Hop, pst!“ zavolá predok vodiaci Rakyta. „Bodaj som skamenel, chlapi, voľačo

je tu. Vrchnia klada dolu a čosi combála pritlačené.“

Tovaryšia kládli na zem a dvíhali ostrážite nohy, naťahovali hrdlá a prisvedčovali pošopy.

„Uj, bystu že vŕbohu, ale je opacha jako kôň!“

„Hľa, hľa, jako zuby vyciera!“

„Mamľas . . . kdeže zuby? Či nevidíš, že je zadkom obrátené?“

Krivý Rakyta zosňal pozorne z pleca pušku. Súduhom kázal, aby po tíšku za nim išli, i hrozil sa jim prstom, aby nerobili šramot. Sám vliekol sa bokom napred s nahnutým telom a s puškou pod pazuchou.

Kamaráti načúvali vo vytržení, kedy rána buchne.

Jako sa tak už celkom blízko pritiahol, zastal, zmeravel, oči mu dupkom stály, zalomil rukama a kričal len sa tak ozývalo:

„Nuž, trista hrmien meden vozov okovaných, ľudia, nuž veď je to Ravasy!“

Chlapi div nepopadali z nôh.

Ano, on to bol, jako nám už vedomo, on — ten nešťastník. V trapiech neslychaných, žiaľ Bohu, žil ešte posiaľ.

V lese vyrasteným, silnými čuvami obdareným uhliarom dvíhalo klobúky na hlavách pri tomto hrôzyplnom pohľade

Tvár a ruky nešťastného Ravasyho byly čierne, nepohnuté a len vypučené oči pohybovaly sa. Hovorit už nevládal, zachripnutý len šeptom čosi brblal.

Chceli ho drúkami osvobodit, ale to nešlo, lebo klada bola pritažká. Inšie jim nepozostalo, jako medzi klady klíny povbújať. Kladu prepíľili mu na chrbáte a odvalili prepílenú.

Jaknáhle sa to stalo, odpadol poľutovania hodný Ravasy na zem jako hníľá hruška.

Posúňkami dal na vedomie, že má žízeň. Podali mu varechu vody.

Pod časom kriesenia obzeral Kubo slopec i pozoroval, že kôra poškrabaná bola nechtami. Môže každý si predstaviť jeho veľké námahy, jako by sa z klepca vysvobodit mohol.

Po krátkej porade vystreli dve cedilá¹⁾ na zem, uložili na ne nešťastníka i poviažali frumbiere a žrdou pretiahli. Vyložili ho potom na plecيا a tak, jako večera medveďa, niesli ho do Lipového.

Lud shrkol sa.

Dobehnuvší lekár skúmal urazeného. Chrbtová kosť bola prelomená, vniutornosti celkom dotlačené. Na základe tom znel výrok lekárov v ten smysel, že tu pomoci niet a že smrť v krátkom čase musí nevyhnutne nasledovať.

Ravasy žiadal si sám duchovného a keď nim zaopatrený bol, žiadal povolať svedkov, menovite Janka a Dymáka. A keď tí z istých príčin prísť nemohli, povolal k sebe obecného sudcu, cechmajstra a prisazných. Vyznal pred nimi spáchanú vraždu od počiatku do konca až po vpadnutie do slopca. Ačkoľvek vyprávanie pre slabosť chorého dlho trvalo a len šeptom sa dialo, tak pýtalo pozornosť svedkov, že takmer dýchať si netrúfali. Na dôkaz pravdy kázal z kabáta vytiahnuť toľko s peniazmi a papiermi, ktorá zavraždenému čipkárovi prislúchala.

Žiadal si ešte k smutnej posteli Aničku na potechu. Stísol jej úprimne ruku, i prosil ju o odpustenie. „Bez vášho odpustenia ťažko bych zomrel,“ šepkal kajúci chromec.

Pobožná Anička plakala i zo srdca mu odpustila. Hlboko dojatí okolo stojáci svedkovia doložili vrúčne: „amen.“

A tak dokonal kajučný hriešnik s obráteným zrakom k nebu a držiac kríž spásy v ruke.

Práve, keď na kychte ostatniu šichtu vybili, zavznel umieračok na malej káplonke lipovianskej maše.

Slepá matka Jankova modlila sa vrúčne za spasenie duše zosnulého Ravasyho.

¹⁾ Cedilo je nevelká plachta z hrubého plátna alebo súkna. na ktorej štyroch koncoch sú traký upevnené, frumbiere menované; cedilo toto slúži Hroncom miesto kapsy. I kapsy zo súkených trakov pletené a dlhými strapcami opatrené, menujú sa cedilami. Také nosia pltníci z Oravy a Liptova.

X.

Keď Dymák počul vyznanie Ravasyho, bol žiaľom a radosťou hlboko dojatý. I rozkázal Štefanovi, aby priahal a čo kone došťačia, tak rýchlo do mesta ubáňal. So Štefanom viezol sa i lekár, a večer, hneď po úmretí Ravasyho, vrátil sa vo sprievode Jankovom nazad do Lipového. Následkom totiž úradného vyšetrovania bol Janko celkom za nevinného vyhlásený.

Peniaze čipkárove, ktorý bol bezdetným vdovcom a veľkým skupáňom, prepadly i so značným majetkom istej chudobnej, nim nepovšimnutej opustenej vdove a jej deťom, najbližšej to jeho rodine. Aspoň takto mal krvavý zločin dobré následky.

Čipkár pochovaný bol počestne na hrobitove.

V ten istý deň pochované bolo i telo Ravasyho v tichosti síce, no pri veľkom účastenstve obecnstva. Žiadosť jeho poslednia bola vyplnená, lebo pochovaný bol na tom mieste, kde do slopca upadol. Tam vykopali mu jamu pod skoruchom; na hrob zavalili mu ohromnú žulovú skalu, na ktorej vydľabané bolo jeho meno, rok a deň jeho narodenia a zomretia, no i na kríž preložené kladivá jako baňský herb.

Pán maše, Dymák, vyhojil sa zo svojich rán, ktoré mu bol rozpajedený medveď zasaďil. I vystrojil nádhernú svatbu ušľachtilemu Jankovi a švarnej svojej chovanicí Aničke. I bývajú od toho času s Dymákom pod jednou strechou.

Jankova matka nechcela opustiť svoj dómok, v ktorom každý kútik nazpamät znala. Dobrý Janko s Aničkou i milými dieťkami svojimi navštevujú hu častokrát.

A teraz čo sa deje okolo lipovianskej maše?

Maša netušene skvitla rozmnoženým železným obchodom.

Býva tu často živo, veselo. Jankovi traja synovia, dokonali to zurvalci, trávia doma školské prázduiny. I potulujú sa často s puškami utešenými horami lipovianskymi. Často vybehujú i v tú stranu, kde Ravasy pochovaný leží. Vyhorený baň zarastá už

hodne. Skorúch zbujnel nad náhrobníkom. Hrob prepadol sa. Žulový balván stojí nepohnutý a stáť bude dlhšie, nežli táto rozprávka.

I Štefan sa oženil, vzal si Marku, s ktorou Anička rástla. I oni už majú krdel detu- reniec. Najstarší syn Štefan obsluhuje v pan- skom dome a sledí s mladými šuhajmi s puškou na pleci po horách a dolách čarokrásneho tatranského kraja.

Navštív, ctený čitateľu, pralesy horného Pohronia jaseňného času, i možno, že sa sretneš dakde s nimi, i dobre sa zabavíš na salaši pri dobrej žinčici, mladom syre, ostiepkoch, alebo i pri kuse barančiny, varenej v kyslej žinčici. Štefan pochyťí bačove gajdy a len tak ozyvať sa budú štráne zádumčivými nápevy slovenskými.

Seba tratí.

Jaká je myšlienka ľudu,
Taká je i pieseň jeho;
Jednoduchá, bez premeny,
Pošlá z srdca úprimného.

Potom, keď mu zájem sveta
Rozum, srdce prekabáti, —
V operách a caprimpolkách
Pieseň svoju, seba tratí!

J. Čajak.

Zrnká,

nashierané na poliach národno-spoločenského života.

Z pozostalých rukopisov Janka Čajaka zostavil P. Dobsínský.

(Pokračovanie.)

XI.

Ale i nikde neobjavuje sa človek tak veľkým, tak vznešeným, jako tam, kde muž- nym ramenom zťahne úzdy hrišnej prirodzenosti, stane sa rozumným duchovným správcom seba samého. V tomto momente vidím len, že patrí k vyšším kruhom svetovým, že je človek dieťa Božie. Telo zostane vždy daemonom, podkušiteľom človeka; ale duch s ohnivým mečom anjela postaví sa mu vždy naproti. Boj bude vždy tuhý, ale nepriateľ pokorený. Je to i boj na život a na smrť: víťazenie ducha je život a sláva človeka; duch v tomto boji zklestý značí nečesť a smrť jeho. Preto pokoja života majú jedine víťazia. Rozkazuj sebe a budeš takto víťaziť, užiješ pokoja slávy!

XII.

Bratia! prizerali ste sa na tie búrne potoky a rieky Tatranske? Jaké neokrôchané,

rohaté skaliská padajú do nich z rozpukane- ného bradla a rozbúrené prúdy unášajú jich vždy ďalej riečištom, až hrmejú štráne i údolia, kde tieto neokrôchané balvány sráža voda v jednoduché! Ale dočím tieto neokrôchy dohrmia na pokojnejší prúd vody, dotiaľ i okrôchajú, uhladia sa. Tu dole na brehách požehnaných lúk a nív sú z nich už okrúhle, pekne uhladené kusy žulové. Taký neokrôchaný balvan je človek do prúdu života zachytený, tým neokrôchanejší čím náruživejší, čím búrnejší sám. Ale poudiera sa na ceste svojej o druhých, zavadí i zasekne sa; ale i uhladí sa v tom, boj života poobráza rohy neskrôtneho. Uhladený už potom prešmikne sa životom vždy ďalej. Čím bol zprvu neokrôchanejší, tým milší je potom oku pekne zaokrúhlený a uhladený v prúdoch života. Konečne môže ho beh života zmelit i na drobnušský homok a vyniesť na brehy, kde stane sa požehnanou prstou lúk a nív úrodných. V jakejže podobe unášajú

vás ešte prúdy života? Len nedajte sa vyhodit' von na mlkvé brehy pred časom, kde by ste naveky neokrôchaní zavadzali ostali.

XIII.

Videl som zlato premývať. Kopy hľenu a šliamu stály tu. Ale keď jich popremývali, jak málo ťažkých, jasnoskvělých zín ostalo na spodku! Tie ale platily a vždy jasnejšie ligotaly sa v obehu, podčím všetok hlen a šliam uniesla voda. Medzi stenami škol-skými, v príprave do života, boli sme ešte len tým hlenom a šliamom. No, vzal nás život do premývania. Lhkých uniesly tu vody preč; ani dobre nevedomo, kam podeli sa. No ťažké zlatisté zrná ostaly a v obehu života skvejú sa jako duchovia verní zásadám dobra, založeným do zlata srdca neporušeneho, pravde vo vlnobití života verného.

XIV.

Jakože je to v tých ohnivých pecach, kde rúdu našich vrchov pretápajú na kovy? Z ohňa pece ešte pred časom tisne sa von na povrch ľahká pena, ľahká ač i lesklá troska. Čo má byť železom, tým najúžitocnejším kovom, to dlhšie ostáva v ohni i vyprúdi sa von ohnivým tokom a sadne na spodok. A to železo vydrží potom i nákovu! Lhké, blyskavé trosky, to sú ľudia bez zásad, ľudia bez zaujatosti za niečo skutočného, pravého. Zasadzuj sa za pravdu a dobro až do smrti; zasadzuj sa v rodine, v národe, vo vlasti, v cirkvi a kdekolvek: ostaneš v ohni i na nákovu života, ostaneš v spoločensťve ľudskom vždy tým železom, ktoré všade po svete platí jako najúžitocnejší kov.

XV.

Charakter, to slovo veľiké! Nikdy snad tak často omáľané nebolo v ústach jako za našich časov, kde málo mužov charakterov. Ale preca povedia: To charakter, koná vždy rozumne, vždy dôsledne, neodchýli sa od svojho ani na pravo ani na ľavo, nedá zviest sa ani prosbám ani hrozbám a. i. sľubom ani darom ani škodám! Povieš: No, to budem ja!

Ej ale, bratku, pamätuj, nepochopíš, čo charakter, jak si nepoznal, čo pravda a čo blud. Dôsledný a samostatný môžeš byť jedine, jak nedáš mámiť sa blysku a ostaneš verným poznatej, prijatej pravde. I tu musíš neraz horký kalich odpornosti ľživého sveta k ústam prichýliť, prv jako okúsiš sladkosť toho, že nezvratne dôsledný si si v pravde. Mužný charakter nedá utvorit' sa zo žiadnych teorií učenia ľudského: on tvorí sa v boji života, v odporoch sveta: Vlastný ostane len duchom vytrvalým pri pravde. Oheň zlato probuje, boje za pravdu probujú, kto charakter, kto nie!

XVI.

To vraj človek bez charakteru! „Nuž ale kto a jaký?“ — Nuž tento a takýto: raz je slabúch sám v sebe, nevie sám od seba a zo seba rozhodnúť sa ani na dobré ani na zlé, habe ustavične a kláti sa medzi dobrým a zlým a dla toho v bojoch života pridá sa hneď k tej hneď k inej stránke; druhý raz je slabúch v oči druhých t. j. bojazlivec lakajúci sa hrozby mocnejších alabo lakomec dajúci sa vábiť sľubom falošných a tu zas pripojí sa hneď k tej hneď k inej stránke a robí tu temer vždy proti vlastniemu lepsiemu presvedčeniu, nie jakoby chce, ale jako okolnosti kázu. Vždy je otrokom. Raz otrokom vlastných žiadostí: ctižiadostí, lakomstva, bazivosti po požitkoch a pohodlnosti; druhýraz otrokom sveta, bo v tom vlastnej vôle nemá. No pláva si ľahko dolu prúdom a ovocie tejto pohodlnosti padá mu samo od seba do lona. Len trpko ho zažívať, bo človek nikdy je nie svoj, nikdy svobodný, vždy preca omrzely otrok. bo nenasýtny v sebe, bo zmietaný vždy cudzími. „Ej taky nebudem!“ Nebud — a nebudeš!

XVII.

Ej, milý Pane Bože, jakože tu v tomto svete plávať proti prúdom, vytrvať pri dobrom? Veď tu nielen nepriatelia stavajú sa ti naproti, mučia ťa a plakať ti nedajú, ale ešte i priatelia opúšťajú ťa, al-bo odháňajú ťa, že si buď nejednal dost rázne, buď pomylil sa

v jednom, v druhom! Veď tu samé zápreky v prosried cesty, nemôž napred; veď tu zo všetkých strán dodievajú i ti i oni do teba, jednou rukou pracuj, druhou bráň sa a odrážaj útoky! Čo raz niečo postavíš, to ti ho zboria! Nazdávaš sa, že si už v prístave pokoja a tu nenadále búrky zaženú ňa na prosried oceána! Koráb tvoj už troskoce sa, už sa topíš! Jako tu netrnúť, jako tu nepohnúť sa v srdci?

Tu iba jedno pomáha: viera v Boha a nádeja v ňom složená. Tu je Kristus, ktorý svedoctvo vydal pravde, ktorý umrel a potom i z mrtvých vstal. Neveríš, nepuť sa na to more. Veríš, neutoniš!

XVIII.

Prizreli ste sa už neraz na krásnu ohrádku kvetovú, jak utešene prekvitalo v nej všetko! Taká ohrádka kvetová je každá bohabojná rodina sama v sebe: rodičia, dietky, bratia, sestry, domáci v jednom spolku. Tie najkrajšie mravy a cnosti tu pestovať; tie najmilšie sladkosti jako ovocie lásky, úprimnosti, svornosti, miernosti, tichosti, krotkosti, dobrotivosti, pokoja tuna zažívať, oj, jak dobre každej vernej duši! Blahoslavený ľud bohobojných rodín! Šťastná krajina, ktorej základy ešte na bohobojných rodinách spočívajú!

XIX.

Ale či je dost na živote rodinnom, čo jak pekne rozvinutom a zakvetlom? Nie. Povolanie, obchod, potreba, nadto viac i šlachetnejší cit a žiadost po spoločnosti vyvedú, vyvábä nás vždy von z rodinného kruhu medzi ľudí — z úzkej ohrádky našej jakoby von do poľa, kde pestré kvety miešajú sa rozmanite, jedno pred druhým ukazujú svoju krásu jako na preteky o závod, jedno s druhým sdelujú svoju vôňu na vzájom. Tu je život spoločenský. Spoločné tu stýkanie, schádzanie sa ľudí i z tých i z tých rodín. Spoločné tu rozličných často i rôznych záujmy i snahy, podujatie, práce, rozhovory, zábavy, sdelovanie si citov i myšlienok, usrozmievanie sa k cieľom vyšším, väčším, bo

spoločným. Spoločné tu mnohých radosti i žiale, bo spoločné pocítenie i blaha i nešťastia, meniaceho chvíle svoje na spoločnom nebi jedného kraja, jednej otčiny.

XX.

Spoločenský život, dla toho, jako a jakých ľudí dovedna privedie a v jednu spoločnosť objíma, tvorí si sám medzi nimi isté mravy, zvyky, spôsoby obcovania; má tu svoje cnosti i necnosti; podáva pozitky i nepozitky; zardí ovocím sladkým i trpkým; smer môže vziať blahý i neblahý. Nechcem dnes pomýšľať na tóne života spoločenského: vlastne tónu on hádže len tam, kde spoločnosť ľudská degenerovala, stala sa odrodilou sebe samej, opúšťa cesty ducha, cesty to svojho pokoja a blaha. Ale kde ľudia z mravných rodín vychodia na pole spoločnosti ľudskej, tam oni i túto širšiu rodinu spoločenskú utvorí mravniu. Tu potom i spoločenský život je pestovateľom mravu a cnosti; meria v tom plné čase nezkalených pozitkov na všetky strany. Tu doplňuje sa kalich radosti života vo vernom susedstve, v dobrom pomere a priateľstve, vo vzájomnom napomáhaní, rozveselovaní sa všetkých. Trpí-li jedon úd spoločnosti, trpia s nim všetci; jestli jedon v sláve a radosti, jasajú všetci. Všetci nesú sa jako na jednich rukách, vznášajú jako hajno uradostnaného ptáctva na jednich krydlách. Pekne, mravne rozvinutý spoločenský život je rodinný život všetkých rodín dovedna vzatých; bo je tiež život spoločných mravov, spoločnej podpory, spoločných pozitkov, spoločných radostí i žialov.

XXI.

Jestliže jednotlivé rodiny majú svoje domy a majetky, ktorými svobodne vládnu, na ktorých hýbu sa i trvajú, z nich žijú: teda spoločenský život má svoje kapitále, z ktorých troví. Cit a povedomie spolupatričnosti k jednomu spolku v národe a vlasti, k spolku ľudskému, teda cit a povedomie národnosti a vlastenectva, povedomie kresťanskej ľudskosti; z tohto vyplývajúca hotovosť a ochota k schádzaniu, stýkaniu

a prenikaniu sa ľudí všelikého stavu a povolania; pri tom zdvorilé, mravne, slušné a k jednodruhému sklonné časté obcovanie a výmena myšlienok; ďalej vzájomné napomáhanie sa a pripravovanie si spoločných radostí, vzájomná i účasť na zármutku blízkych; konečne i usrozmene sa na jednom spoločnom blahu národa a vlasti a svorné v tom krácanie všetkých vrstiev ľudských: toto sú tie kapitále, z nichž troví a žije spoločnosť. Má ona jedon a ten istý záujem, na ktorý vynaloží všetko; je to záujem blaha a pokoja ľudí, je to potreba jednoty tam, kde rod, stav, povolanie, vek a osobné i rodinné záujmy vopred rozdelili a oddelujú človeka od jednodruhému. Lež práve tieto rozdiely a oddiely miznú, jich malicherné hrádze preborené sú tam, kde cit a vedomie spolupatričnosti, kde vzájomnosť a jednota v spoločnosti, kde je vyvinutý — nie len rodinkársky, nie stavovský, nie sebecký a lakomkársky, nie pre seba a do seba utiahnutý — ale pre všetkých ovocím rodiaci spoločenský život.

XXII.

Tieto mravne kapitále viac platia pre spoločnosť ľudskú jako peniaze poukladané zo všetkých strán sveta v Londýnskom banku, trebárs by sebe väčšie úroky dávaly. I Londýnsky bank poddaný je mizine, bo i tam čas platí, čas trati i proti vôli vkladateľov. Ale v spoločnosti ľudskej záleží všetko len na mravnej vôli vkladateľov. Podčím ľudia neprestanú do spoločnosti prinášať cit, vedomie, vôľu dobrú a svornú, dotiaľ nikdy nevyndú na mizinu. Môžu prísť na nich pohromy z vonku: hlad, mor, vojna, nešťastie, škoda; to všetko čas zahojí; ale rany spoločnému citu a spolupatričnosti, rany spoločenskému životu zadané liečiť ťažko. Však hovoriť, kde spoločenský život bez vád a rán rozvíja sa, kde stojí na drieku pevnom,

tam šťastie a blaho ľudské — blaho to otčiny i národa nepohnuté, zo spoločného vždy má z čoho troviť, bez miziny a bez zmeny.

Či my Slováci veľa takýchto spoločných istín či kapitálov máme?

XXIII.

Rozkvetu spoločenského života je celkom odporný život sebecký, púho rodinkársky, život kastový. Každý sebec a lakomec, jehož ruky len k sebe hrabú a nič do spoločného tábora¹⁾; každá rodinka pre seba a do seba utiahnutá; každá kasta či vrstva ľudí, urodzená i neurodzená, ale len pre seba pracujúca, práva i výhody len sebe osobujúca: všetko to sú iba vtedy človečenstva, trňa a bodláča — nie tie kvetové ohrádky — spoločnej zahrady. Kolko takých jednotlivcov, kolko takých rodinkárov, kolko takých nezdatených a na vzájom neprenikajúcich sa vrstiev v národe, tolko tu na rôzno rozdelených podujímateľov, z ktorých každý jednodruhému podkopať a len svoje domnelé šťastie založiť mieni. Kapitále, istiny svoje založili každý pre seba — na svoju mizinu v čas odporného behu udalostí. Hotové je teda nešťastie národa a ľudstva, kde spoločenský cit vymiznul, spoločenský život nerozvil sa. Zásady krásy, pravdy a dobra nikdy v ňom nedejdu všeobecného uznania; o rozvitku spoločného národno-kresťansko-ľudského života ani chýru ani slýchu!

Kolko u nás pajedov zarytých do kóry zeme, živoriacich tam pre seba? Keby len pre seba! Ale podžierajú tam korene stromu národného a vlasteneckého blaha, len preto, že nikdy nevychodia na výslnie, kde rastú kvety spoločenskosti pravej, odkiaľ by šírila sa vôňa po spoločnosti ľudskej.

¹⁾ Tábor mi volá ľud nashromazdené vrstvy dosušeného sena, z ktorých potom kopy kladú.

(Dokončenie nasleduje.)

Papierový had.

(Podľa Krylova.)

Had papierový pod oblakmi liece;
Zbáčív motýla, jako si trebliece
Okolo kvietkov v hlbkej doline,
Tráviac krátkeho žitia čas v nevine:
„Či uveríš?“ tak naň kričí bezstydny:
„Jak malý prášok sotva si mi vidny.
Vyznaj, vysoký že mi závidíš let.“
„Závidím? Brat môj, v tom veru pravdy niet!
Žes dač veľkého darmo sa domnievaš:

Vysoko, ale na šnúre povievaš.
Od šťastia život ďaleko je taký;
A ja, nevzletím pravda pod oblaky,
No tam, kde chcem sám, svobodne sa mocem,
Ani k zábave druhým netrepecem.“

To poviem i ja: svoboda je zlatá,
Ale násilná služobnosť preklatá.

Nezabudov.

Prechádzky po svetovej výstave vo Viedni r. 1873.

Od *Laskomerského.*

VII.

Persko: Nasreddin, zbrane, šály, hmyzový prach. — **Parkový priestor:** šahov pavilon, pavilon panovníka z Marocco, pavilon khediva egyptského, pavilon Hellera z Bernu. — **Romania:** kroj, príroda, rozličné výrobky, starožitnosti v hore Istrica najdené. — **Chyna:** vojanstvo, lekárstvo, nôž, ktorým si mandarini na vyšší rozkaz žalúdok párajú, ľud čínsky, hodbavniectvo, porcellan, papier, maliarstvo, ľudky, náradie, momy, opium, thea, náboženstvo, kiosk.

V súvislosti s tureckou výstavou pripomniem i Persko. Ponevác panovník perský Nasreddin po Europe cestoval a na svojej ceste mnoho skvosu a rozličných pamiatok po sebe zanechal, ostalo tým menej k obdivovaniu v perskej výstave. Jeho podobizeň, ktorá „per se“ a „pro se“ vystať nemohla, bola hlavným predmetom na divane so všetkými brylliantami a agraťou na čapici vyplepená. Tvár jeho je pekná a výraz majestatický, jaký pri mnohých našich panduroch pozorujeme. Sadol som si k nemu na divan sfaby prvý jeho vezír a bez toho, že bych sa z miesta pohol, prezrel som celú ríšu nasrdeného Nasreddina, „syna slnca“ (keď je zamračené) a potomka slavného Xerxesu. Xerxesove voje zatemnily slnko, keď vystrelili šípy, tento kráľ všetkých kráľikov a ča-rašnikov zatemní ho sám. Jeho podobizeň nie len tu, ale skveje sa i na mnohých prsoch europejských veľikášov a hodnostárov a skveje sa v mnohých srdciach útlcitného

pohlavia bieleho, belostou a tukom zvláštne opatreného. — Z môjho teda stanoviska pri boku „kráľa kráľov“ a z divanu díval som sa na zbrojnicu a hlavne na starobylé zbrane. Zbrojnica vynikala nielen vzácnosťou, no i drahocennosťou. Pri Toge bola i Saga. V susedstve smrtonosných predmetov ležaly i knihy, rozumie sa, obsahu perského. Čo si každý iste tu najlahšie zapamätá, to sú perské šály tak jemné, že celý šál a to dosť široký a dlhý pohodlne cez prsten pretiahnuť môžeš. Opravdu musejú mať Peršania cit v prstoch, v „penicilloch nervorum,“ veľmi jemný a kožu tenkú. Pre túto vlastnosť si i kartári „ex pro fesso“ pľníkami opíľujú kožku na tak rečených bruškoch prstových, aby farvou naznačenú figúru kartovú prstami namakať a rozoznať mohli. Že sú Peršania šachisti, to známe; ale či sú kartári, to nie. Povedá sa, že hotovitelia drahých šalov majú chladné ruky; veľká zima a teplota že makavosť tupia. No to teda o šáloch. A ešte

jedno, čím sa Persko populárnejším stalo, jako skrz svojho šacha a chýrečné šály, a to je ženské, ba veru i chlapmi neopovrhnuté — „vade mecum:“ perský hmizový prach. Tento ľudskému pokoleniu od pušného prachu užitočnejší, blchám ale nebezpečnejší prášok hotujú Peršania z kvetu byliny, našim králikom (*Chrysanthemum Leucanthemum*) podobnej a príbuznej.

Aby sme z kolaje nevyšli, pôjdeme ešte nazreť do Nasreddinovej paloty čili pavilonu, ktorý v susedstve tureckej kaviarni leží.

Sem sa, chlapci, tu je blysk — povedať môže sa o tomto pavilone. Čo sa vkusu týka, to postáva ďaleko za jeho tureckými, Maroccanským, nadovšetko ale za egyptskými susedmi. Prístup voľný je len v istých hodinách.

Zvedavosť obecnstva, ktoré chce navštíviť tento kriklavý pavilon, je živá. Robí to jeho zovňajšia ozdoba. Celé steny sú blyskavými brúsenými, všakovak pristrojenými skličkami a zrkadielcami obložené. Toto blyskanie a myhanie bariev mámi a vábi ľud, ktorý čaká hŕfne i stojí pred schodmi pokojne, kým ho dnu vpustia. Podrobili sme sa trpezlivo i my tej zkuške. Po čriedách vpúšťa polícia zvedavcov do tajných, asnaď bájočných, vniutorností známeho perského kráľa. Noví prichodzí tisnú prvých hore schodmi, až poriadkom dojdú ku pretiahnutému povrazu. Konečne i nám dozrela po dokonalom a to poobednom tlačení sa hodina a my vrhli sme sa na prvé poschodie. Celý príbytok na vrchu, čo sme obzerali, obnáša štyri komnaty. I tu sú steny a zvlášte povale obvešané blyskavými nepočetnými sklenými franforcami. Náradie, stoly divany, stoličky sú fazónu francúzskeho. Čo je kráľovské, čo krásne a drahocenné a čo krajine perskej istotne ku chvále slúžiť môže — to sú koberce. Po izbách nesmie sa, pravda, chodiť pre zamazanie vzáctnych kobercov. Nuž, keď sme sa cez dvere ponad pretiahnutý motúz na tieto nádhery nahľadeli, postúpili sme miesto novým, i vyšli sme von druhou stranou.

Kosom, v susedstve, v šumnej, mrežovým plotom otočenej zahradke stojí nízky, no úhladný dómok pavovníka Maroccanského.

Čas povoleného vstupu nechcel som čakať. Keď som vníť chcel, nedopustila vtedy stráž a síce, jako myslím, preto, že poprchlo; následkom čoho povstaly kalné mláčky po parku výstavnom; a tak ľahko, že preto obávali sa zablatených čižiem a nepripustili zvedavcov. Strčil som teda len cez mreže nos, jako slon „die Pepi von Schönbrunn“ nazvaný a hľadel som na čierneho, bielo odeného strážnika maroccanského, ktorý stál na preddverí čistého pitvorčoka. S tým sme odstavili Marocco na oko.

Za maroccanským pavilonom stál, nepoviem viac pavilon, lež palác miestokráľa egyptského, stavisko to jedno z najskvelejších celej výstavy; a nie len skvelé, no i veľké. A už to si istotne každý z navštevovateľov zapamätoval. Jeho celý typus odchýlly je od našich zvyklých stavísk. Bez krovu prebité steny a vrchným limcom čipkaste podobajú sa veľmi známemu palácu dóžov v Benátkach, jehož sloh tiež z východu pôvod bere. Nepravidelné, ale pekné mrežové, riedkym tkaninám podobné obloky, dutina nad krovom a krásna, štíhla, kolennistej slame podobná, Turkom vlastná väža — sú veci, ktoré už samým pohľadom vonkajším divným dojmom do očí padajú. Barva celého staviska rovná sa slabo vypálenému hrncu a predstavuje sa v celku príjemne harmonicky. Celok, jako je dla formy originálny, tak je i vkusne, majstrovsky a povedal bych istou koketteriou prevedený. I tu je prístup len v istých hodinách voľný. Podrobil som sa pravidlu, ustanovil na čas a obzrel som si dvaráz túto pamätnosť. — Vniutorný tichý dvorec vysypaný je bielym, pod nohami škripajúcim štrkom; prosred neho vyskakuje voda; na lavo nachádza sa panská kaviareň rohožou a kobercami vyložená, na prosred vodomet. Všade na stĺpoch spočívajú chodby, priestor je voľný, náradím nezaprataný, na pravo dvorca sedadlá kŕdiveho a kúpele. Na prvom poschodí nad vchodom palácu v čelustí nachodia sa svetlice panské a mrežami husto opatrený harem, ale to, čo by sme najradšej boli videli, „nenie to nenie, čo my sme hľadali.“ Rozličné bočné izby naplnené byly prírodopisnými predme-

tami zeme egyptskej. Pravo tohoto je mečeta, ktorá od zeme vysoko cez prvé poschodie hore ponad krov siaha, i končí sa okruhlou dutinou. Priestrannosť mečety má podobu cylindra na vrchu zaokrúženého, jako jich tu i tu sklené na starých hodinách založené, pod menom „šturz“ vídavame. Od vrchu kupyly dolu visí lampa. Svetlo je bájočné temno. Na prvom poschodí je okolo mečety chodba s voľným výhľadom do spodku mečety. Po rozličných týchto priestoroch sú obloky živobarevným sklom opatrené, čo celku istú bájočnú farbu a chrámový tien dodáva. Je to všetko ozaj ku dúmaniu tisíc a jednej noci stvorené. Od mečety tiahne sa chodba vidná, priestranná, s nápisami koránu bohato opatrená, s výhľadom do veľkého dvora. Jesto tam rozličných miestností, ktorých opis ale vynecháme a tak poberúc sa dolu schodmi, zostúpili sme do druhého tohoto dvora. Tento je priestranný, tiež vodometmi opatrený. Na protejšej strane vidieť kamenný hrob Beni-Hassana, dakolko tisíc rokov starý s hieroglyfickými nápisy. Keď sa odtiaľ vrátiš, vidíš oproti sebe štíhly, jako chrest (špargla) minaret, v susedstve a vysoko nad mečetou čnejúci. Pod nim zvonku staviska tréi spomenutá už „Araucaria Brasiliensis.“

V tomto dvore, krásnymi južnými kvetínami vysadenom, vidieť i koleso ku tahanu vody a válov, tak jako to v Egypte na Nile mávajú, jako i riad ku mláteniu a oraniu veľmi primitívny, starodávny, cez viac tisíc-ročia v úžitku stojáci. Za tým nasledujú stajne s rozličnými zvermi krajín kolo Nilu, jako sú tava, veľblud, osol, kravy, kone kozy s veľmi prognatickou (na pred vyhnutou) tvárou, ovce atď. Tomu všetkému dodáva rázu prítomnosť obsluhy napospol pôvodných Arabov vo svojom praslohu, ktorý nás veľmi na zovňajšok našich cigánov, vynímajúc cigánsku pohyblivosť, upomína. Arabi, toto chudé udené mäso, sedia nepohnute obkukávaní zvedavosťou prichádzich celé hodiny na vykázaných miestach na vchodoch a chodbách, kým druhí v stajnach statok klúdia. Tých, čo som ja videl, mohlo byť asi 20—30. Celý jejich zovňajší zjav vyzrádza biedu a preca ňou preráža i jakási hrdosť, jako Slovák povedá,

lačná pýcha, jako to tiež u našich cigánov a mnohých nám dobre známych susedných, pôvodu orientálneho národov, nových a starých cigánov, nachádzame.

Táto bájočná budova nepadne. Darovaná Khedivom nášmu cesarevičovi ostane okrasou Práteru na pamiatku výstavy i k ďalšiemu obdivovaniu. Je to skutočne elegantný veľkopanský dar. Pri druhej návšteve tohto „východního sna“ sišlo sa nás viac rodákov, i postavili sme sa v reťaz do davu a návalu ludu. Keď sa nám už po viacero útokoch pred nosom na veľkom paláci dost úzke dvere otvorily, nastal tolký stisk, že nás roztrhnúc reťaz ktorého sem, ktorého tam rozmetali. Mne žalúdok loktom tak vtlačili, že som jednomu Beduinovi takmer „ad oculos“ morskú nemoc demonstroval. Najhoršie pochodila ctená naša priateľka pani L. Tú mne zpod ramena vytrhnutú tak o stenu šmarili, že nie len slnečník napoly druzgol, ale i hodný kus šňahobielej útlej kožticky dolního ramena na khedivovom príbytku s nevinou krvou lipnúť ostal. A na mieste, kde odalisky kúpať sa zvykly, prikladali sme chladné vodné obklady na okaličené rameno. Skôr ale zacelela rana, lež žiaľ priateľov nad touto nehodou.

Dokončiac i toto a vracajúc sa do výstavy, nazreli sme do pavilonu Hellera z Bernu. Tento pavilon obsahuje zväčša rezaný drevený tovar, hračky, okrasy v tomto obore veľmi spôsobilých švajciarskych priemyselníkov. Názov jeho je „Musikdosen-Fabrik.“ Všetkého druhu pušky, varhanky, hudobné a nehudobné všelijaké piksle sú tu vyložené. Je tam i veľký hrací stroj, ktorý ale vtedy len zanôti, keď sa hojný počet osobitných predplatiteľov sosbiera. Ponevác sme doplnok platiacich poslucháčov vyčkať nechceli, vidinou nasýtení, resignujúc na sluch, odišli sme preč.

Pokračujme teda ďalej tam, kde sme zastali. In contextu tureckej výstavy obzrime si poslané veci z Romanie. Táto výstava, ač nie veľká, je sličná a liší sa od tureckej zvláštnou čistotou. I tu stojá kroje a vojsko predstavujúce figúry, ale sú všetky poriadne zaodiate s príjemnými tvármi. Tak ku pr.

stojá si oproti mníška a sedlička, ozaj obe-ručné ženské. Červené líca mníšky a jary jej pozor neupomínajú bars na nadsvetlý utiahnutý život kláštorský. Romanské kraj-obrazy a podobizne vladára sú svieže a obratne vyvedené. Tam v kúte je sklom napodobnené jazero, obrúbené trávou, krovím, stromami a v pozadí vysoké zápole, predstavujú ptáctvo vodné, pozemné, lesné, jako kaňúrov, orlov, sokolov, sovy atď.; obyvateľov skál, dier a vysokých lesov, jako sú: tetrovi, hluchane atď. — Druhá skupenina zastúpená je divými štvornohmi. V popredí na zadných nohách vypnutí, o pniakov opretí stojá dvaja med-vedi, medzi nimi ohromnej veľkosti divý kanec; všetko vyberané to kusy.

Prv, lež by sme Romansko opustili, obzre-eme ešte skvelý poklad, najdený dvoma sedliakmi r. 1842 pri lámaní skál v hore Istrica v okrese Petrosa. Pôvodne malo byť tých starožitností 22 kusov; minister knieža M. Ghika ale už len 12 kusov našiel a za-kúpil pre národné museum.

Starožitnosti tie sú napospol z číreho zlata, 4 kusy bez a 8 so šperkami z draho-kamov. Sú to prstene, náramnice, krčahy, štít, mysy, lahvice. Robota a cena je vysoká. Starožitnosti sú rímske a pochádzajú z II—IV. storočia po Kr. Váha pokladu obnáša vyšše 18 kilometrov. Vyrožený je vo sklennej skrýni, i dá sa pohodlne obzref. Nálezku tomuto nelahko sa druhy vyrovná. To by už stálo za to ísť strichnúť vyhárание na dušičky.

Pred nami stála Chyna.

Prešli sme všakové krajiny i ríšu ne-meckú, navštívme že teda i tú ríšu nebeskú, ríšu, kde je zem na nebi a či nebo na zemi; čím sa značne od nás liší, bo my skorej peklo na zemi máme. Nuž a tak vkročili sme do ríše zázrakov a podivínstva, do starej vrstovnice a sokyne europejskej kultúry do — Chyny. Môžete si myseľ, s jakou napnutosťou hľadeli sme v sret výstavy tej ríše, ktorá je 253.000 □ míl veľká, teda po Rusku najvätsia vo svete a k tomu tretinu obyva-telstva veškerej našej zemekule asi 400 mil-lionov obsahuje. Poďme teda za tými čudne odenými, chudrľavými postavami, s pôvodním,

na vrch hlavu vykrúteným vrkočíkom, do miutra tajnosť čínských.

Videli sme už dost často vymalovaných čínských a mongolských vojakov; tu sú ale všetky jejich kroje, zbrane a koňské šterve na phantomoch nám „in origine“ predstavené. Ale sú to veru smiešne parhami! Náličnice a šperky jako náš Krampus, aby plašlivý ne-priateľ hned samým pohľadom do úteku nú-tený bol, čo je pravda pre zbrojnošov čin-ských veľikou výhodou. Strmene a sedlá sú široké, od našich ďaleko odhodné. Kto sa raz hore vyrediká, ťažko tomu dolu zleznúť. Píky sú tak rozmanité, že by jejich arsenal povrchným pohľadom skorej za chyrurgické instrumenty lež za zbrojnicu držal. Proti tým pretvoreným bobákom by i našimi pandúrami vojnu vypovedať mohol a lahko by sa stal i cisárom čínským v žltej hodbavnej halene.

Jako pri vojanstve idú naši paralellisti svojou cestou i vo veciach zdravotárstva. Z vela liekov u nich upotrebených nastienim vám len jako zvlášte oblúbené: pečené ro-puchy, varené hlísty v podobe pastetovej, jako i umele pristrojené pavúky s bielym krížom na zelenom bruchu, čierne a biele. Tieto a tomu podobné lieky majú byť vo svojich výsledkoch nad všetku pochybnosť povýšené. Nechybujú ni dve dobre prepara-vané kostry, predstavujúce úplný čínský ráz. Očné jamy sú rhombické, proti nosu sháňa-júce sa. Čelo je široké, do káčky vytiahuto súžené; líčne kosti sú široké. Kostry inácej sú nízke, útlokostné. Jedna predstavuje žen-skú, druhá mužskú osobu. Chudiatka, kolký svet ony mátať musely! V súvislosti s týmto, t. j. výstavou zdravotárskou, pripomenúť cheem, že čínské obecnstvo, potahom na svojich lekárov, čo sa odmenenia jejich zá-sluh týka, tiež svojou cestou kráča. Kym je Čínan zdravý, platí svojho lekára, keď pre-choreje, prestáva honorár — aby sa vraj lekár tým lepšie usiloval pacienta vyzdraveť.

Medzi iným videl som i nôž, nimž si veľkí páni na rozkaz svojho panovníka bruchá párajú. Nôž je to dost podobný nášmu za-hybáku, tak rečenému žabikláču. Toto roz-páranie si vlastního brucha je hodnosť a vlastnosť vysokých tried, do nemilosti

upadlých mandarínov, ktorým sa toho zvláštneho vyznačenia dostáva, bruchá si smieť vlastnoručne rozpárať. Roztomilá to kratochvíľa, už to pravda. Tam ale vraj má byť o moc nižší „pensions-etat“ odstúpilých ministrov. Keď u nás v Europe finančné nespádne tak veľmi s počtom odstúpilých ministrov rozmnožovať sa budú, kto zná, či pre uspokojenia útrov i u nás ten bruchorozpárajúci systém neuvedú? Mandarín pýpkajúci z opiumovej dymky na pohovke, číta s pokornosťou „bruchopárajúci“ dekret. Uctený týmto vyznačením, ako keď u nás dáky nový bankier ten lebo onen rád obsiahne, polapí pripojený ku dekretu žabikláč, vyvalí sa hore znakom a faklí do „báchov“ takou ľahkosťou, jakoby krojer alebo klenovský sýrec krájal. Tam sú k tomu veľikáši privyknutí; časom by to i u nás išlo. Darma, každý má svoje pekné obyčaje a vlastné pasie. Turek dostane červenú hodbavnú šnôru a zná, čo s ňou robíť. S najväčšou dokonalosťou zahrľúsi sa sám. Keď sa kto zahrľúsiť chce u nás, musí vraj byť muž a žena; v Turecku je sám baša dostatočný. Tam finančníctví si sami, u nás v Europe finančníctví nám bruchá párajú.

Nie len mrtvé predmety, kostry, žabikláče alebo bruchopárače boli vystavené, ale pomedzi tieto veci motali sa i živí opravdiví, telom i dušou opatrení Číňania. Sú vám to chatrní, biedni ľudia. Malí, chudí, leďva sa to má čo opálat v tých širokých pulideroch. Chlapí boli oholení a tak, keď sedeli, myslel som, že sú samé ženské. Hlavy i čo do formy, výrazu a prístroju sú rovné u mužských a ženských. Čierne vlasy majú a chvostik alebo káčku od zadku hlavy hore vyfrndolenú, asi na tri palce dlhý to kýptik. Oči sú čierne vlčie, koža bladá, olivová, smraštená. Barva kroju, kabátu a pulider, ktoré sú podobné srbským, je modrá, také sú tiež haršie. Na týchto vidíš biely na prst flstý pás poza pätu, ponad nohu bežiaci, i končí sa medzi veľkým a druhým palcom proti podošve dolu tak, že tým pásom veľký palec od prvého lúčený je. Číňania nohy nie len na chodenie potrebujú, ale v mnohých prácach napomáhajú si a vynahradzujú ruky.

Číňan je veľmi usilovný a zručný robotník. Dival som sa jím, keď pri krosnách spletať motúz. Pomáhal si Číňan pri tom zubami, plietol rukama a medzi palcami nohy nad spomenutým pásom mal ten motúz prizrnutý. — Pohybujú sa pomaly, chôdza jich je tichá, lenivá. Výraz tváre zádumčivý, skoro omrzlý.

Krásavice viedeňské „lahšieho kalibru,“ keď sa jím podarilo tenužkú kôročku srdca panovníckeho, „kráľa všetkých kráľov,“ vo všetkom inšom, len v tomto nie nepremožiteľného šaha preboriť, obrátili zraky svoje i na tieto žlté kožky nebeskej ríše. A hneď a hneď so započatím viedeňskej výstavy znikly na viedeňskom Lerchenfelde dámy krojov a nekrojov národov celého sveta. Nechybely teda i dámy chynské.

Zunovaný jakýsi nankyngský porcellanový jednatel, Číňan od koreňa, s hore vyduřeným vrkočikom kyvoce sa z boka na bok z dola tureckej kaviarne pri čínskom kiosku. Tu zočí proti sebe kolomotajúcu sa, ale šumnú Číňanku. Studlive chladí si vejárom rumenú tvár. Natešený Číňan poškrabe sa na znak úcty pravou nohou za uchom, i osloví čo možno najsladšou výrečnosťou milú svoju landsmannku: „To fang či, mi pin fong to ta čing?“ Ona sa usmeje a odpovie chytrou po chynsky: „No fong mi, i pin von Ottakring!“

Chynesi sú, jako vo všetkom, i v hodbavníctve majstria, a tomu sa tým viac diviť nádobno, pretože oni vo svojom priemysle tie umelé, vtipné stroje na porudzí nemajú, čo naši priemyselníci, ale hotovia všetko pilnou, ale i zdĺhavou prácou schopných svojich rúk. Mali tam postavené krosná ku tkaniu hodbávu. Krosná sú to pôvodné, jako čínske kosti utlé, ozaj jako by jich dáky školák per špás bol vystružlikoval z bazových palíc, miesto bazy ale zastupuje tu zväčša bambus. Chcel som vidieť nielen krosná, ale i tkania. A tak keď som sa s omrdeným Číňanom na prstoch, ba i nosom si pomáhaúc, poshováral a porozumel, že o štvrtej hodine tkať bude, oznámiať to slavnému môjmu konduktu, ustanovili sme sa na určité miesto. Preberali to oni veru šikovne nohami

a rukami, a síce jeden sedel druhému nad hlavou. Ináčej dač vlastného pri tom nebolo, jedine to, že pri tak jednoduchom apparáte tak pekný, úhladný tovar vyvieť mohli. Čínska pekného pohľavia osoba, jak sa nemylim, ona to bola, vyzerala za tými krosnami jako octom oparený šalát. Chúďa!

Porcellán čínsky je svetochýrny. A bolo ho tam drahe. Chcel som si na pamiatku jednu šialku kúpiť, peknú s červenými ozdobami. Pýtam sa jednatela europčana: „Začo tá šialka?“ Povedá, že za 5 zl., ale že je už predaná. „A to? a to?“ „Všetko predané.“ O čínsky tovar šialilo sa obecnstvo opravdu.

Nad hlavami visely nám papierové potvory, šarkany, sane, papierové lampy a čo takového jest. Vôbec papier fabrikujú Číňania tak krásny a jemný, o jakom my pochopu nemáme. Rozličnej barvy najpestrejší slamený, ku hotoveniu umelých kvetov hodiaci sa papier zasluhuje uznanie. V maliarstve sú tiež umelcami, ale zvláštni, divní. Jejich obrazy sú prísne konturované, trafené, živo barvené, ale perspektiva jim zchádza. Vyzerá to, jako tie Hogartove obrazy, takmer všetko v jednej projekcii, na jednej ploche. Tien jich malbám tiež chybuje. Jednotlivé predmety, ku pr. kochynky, sú s veľkou dokonalosťou hotovené. Jedon vyobrazený kôň vzbudil moju pozornosť. Bol zadkom obrátený, hlavou ale tiež k zadku obrátenou. Práca to hotovená dakolko tahmi, na bielej podstate čínskym tušom a dá sa prirovnáť tým papierovým figurám, vyrezávaným s prerážajúcim lampovým svetlom na stene. Smelá, rezká fresko-robotá je kapitálne uhodnutá.

Šikovnosť velikú prezradzujú Číňania pri hotovení lútok a nadovšetko zverov, jako mačiek, psíkov, koní, slepíc atď., to prevyšuje všetky naše tak rečené nürnbergské tovary. Tam tiež všade visely cedule s udaním: „predané.“ Excellentne robený bol tovar zo železnej a spiežovej liatiny. Krčahy, vážne, stolové ozdoby, tie najjemnejšie šperky, fajnová prelamovaná robotá so znamenitým a smelým ykusom spojená; všetko to púťalo pozornosť Evropčana.

Pozoruhodné byly lútky znázorňujúce nám obyčaje ludu čínskeho, asi pol stopy vysoké. Predstavovaly pohrab čínsky s celým konduktom a obradmi, z druhej strany ale svatbu, kroje, physiognomie a všakové k tomu patriace harapaty praecísne byly udané.

Krásnou, milou robotou sú vzorky všakových pagód, chrámov a domov čínskych so všetkým takmer náradím a obyvateľmi, asi na palec veľkým. Ani kury, holuby a vrabce nechybovali. Je to síce hračka, ale hračka poučná a znamenite prevedená.

Nesvobodno nám zapomenúť ni dohaň, nadovšetko ale oblúbené u Číňanov, z makových hláv a bieleho toku hotovené Opium. Opium má slovensky celkom dobre vyrazené meno, lebo opája a je pre Číňanov horšie od našej pálenčenej zkazy. Oni k omámeniu sa fajčia opium v malých kuločkách. Toto je vec všetkým vzdelanejším známa, i nebudeme sa o nej ďalej rozpisovať. Ale to chcem povedať, že som videl tie pôvodné fajky. Vyzerá to jako naše dýmky, má cievu i dýmku, len že je táto nie vyhlúbená, ale kompaktná, tureckej na zovňajšok podobná; na prosriedku má jamočku, kde pripálenú kuločku vloží a ztade tenkou dieročkou cez dýmku a tak cievkou ťahá spasonosný dým do šťastlivých útrobov. Je tých dýmok tam niekoľko sto všakového kalibru, jako to ešte tu i tu u starých pánov bývalých fõszolgabírovov z pred marcovej doby vidíme. Kupaky nemajú žiadne.

Interessantné, jak nie interessantnejšie, lež opium, je čínska thea. Tie všetky sorty, sbieranie, sušenie — z čiastky to tajnosť — pakovanie dla vzoriek vidíme tu. I tehly theové, hotovené z odpadkov theu, možno tu vidieť; tieto sorty sa najviac v samej Asii pri chudobnejších vrstvách niečínskych národov zpotrebujú, a síce sem tam nie len jako nápoj, ale sta jiedlo. Figliari sú a to prebití ti Číňania.

Ešte jedno vidím tamto v kastne. Rad radom vystavené stojá dost pekné, hodbovne, dla hodnosti v rozličnych farbách mandarinské širáčky. Čo najhlavnejšie veci a hodnosť značiace sú — gomby na vrch širáku; barva týchto určuje stupeň hodnosti mandarínovej.

Gomba táto je vecou tam veľkého významu a tak by naskrze žiadneho miesta nemalo viedeňské to porekadlo: „Du miserabler Knopf.“

Tak umný, tak starodávno priemyslný a krasocitný národ, jako je čínsky, mal by mať jakokolvek krajšie pojmy o Bohu stvoriteľovi a riaditeľovi sveta. No ten čínsky bôžok je na môj dušu, nechcem síce nikomu gusto hubiť, od špiku špatný. Volačo podobá sa medvedovým nádobám na dohán v Lubietovej hotoveným. Bôžok ten má na hlave rohy, ale nie také salón-rožky, s jakými Mojžiša malujú, ale rohy dokonalé. Papulu má rozdrapenú jako basa a zo spodnej perny trčia mu dva svinské zuby. Obrátené telo končí sa spodkom vo dva dračie chvosty.

Drak je vôbec u nich veľmi obľúbeným „svätým“ a upotrebujú ho všade či pri malbách či pri rezbách a sochárstve jako „omnibus“ ku ozdobeniu a šperkovaniu.

Pagodla rakúskeho konsula z Pekingu s iným izbovým náradím je dielko veľmi pekné a má jakúsi divadelnú prístrojnosť.

Nuž ale, dosť toho; lebo neprijdem ku koncu. Keď sme túto 400,000.000 ľudu obývanú ríšu prebehli, pozrime ešte na kiosk čínsky. Kiosk je nevelký, pekný, čistotný, no čo do formy dobre sriadenému chlieviku podobný. Krov je vysoký, končitý. Stavanie je pod strechou širšie jako v prízemí a preto podobá sa, od predku pozrúc, rakví. A tak by sme s Chynou boli hotoví.

Dvaja statkári.

(Z „Deňníku poľovníkovo.“)

Od Ivana Turgenieva.

Mal som už česť predstaviť vám, blahoslunní čitatelia, nektorých svojich pánov susedov; dovoľte mi teraz (spisovateľovi je všetko vhod), abych vás ešte soznámil s dvoma statkármi, u ktorých som často býval na polovačke, s ľuďmi celkom ctihodnými, dobrej vôle, ktorí požívajú všeobecnú vážnosť niekoľko okresov.

Najprv popíšem vám vyslúžilého generála majora Vjačeslava Illarionoviča Chvalinského

Predstavte si človeka vysokého, nekdý štíhleho, teraz trochu odurelého, nie ale choravého, ano ani nie obstarlého — človeka v dospelom starí: jako sa hovorí... v najlepších rokoch. Je pravda: nekdý pravidelné a teraz ešte príjemné ťahy jeho obličaja zmenily sa trochu, líca upadly, husté vrásky rozložily sa paprskovite okolo očí, a mnohé zuby už nemá, jak hovoril Saadi dla ujistenia Puškinovho; rusé vlasy, aspoň všetky, ktoré sa zachovaly, prevrátily sa v lalijové, za čo bol zaviazaný masťou kúpenou na romeskom koňskom trhu u žida vydávajúceho sa za Ar-

mena; ale Vjačeslav Illarionovič vystupuje obratne, smeje sa zvučne, pobrinkuje ostrohami, krúti si bajúzy a konečne nazýva sa starým kavaleristom, kdežto, jak známo, skutoční starci sami sa starcami nemenujú. Nosia obyčajne kabát po krk zapiaty, vysoký nákrčník s naškrobenými límčoky, šedé lesklé nohavice vojanského strihu; čiapku pritískajú si na samé čelo, nechávajú celý týl nepokrytý. Je človek veľmi dobrý, ale poňatia a zvykov dosť podivných. Na príklad: nemôže nijak obcovat so šľachticmi bez bohatstva lebo bez služby jako s ľuďmi jemu rovnými. Rozmlúvajúc s nimi, hľadí obyčajne na nich zo strany, opierajúc silne tvár o tvrdý, biely límec, lebo náhle na nich utkvie a ožiari jich jasným a nepohnutým pohľadom, zamľeí sa a pohybuje celú kožu pod vlasmi na hlave; ba i slová inak vyslovuje a nehovorí na príklad: „Blagodarju, Pavel Vasiljič,“ lebo: „Požalujte sjuda, Michajlo Ivanýč,“¹⁾ ale:

¹⁾ „Ďakujem, Pavle, Vasiljiču,“ alebo: Ráčte sem, Michale Ivanýču.

„Bollarju, Pall' Asilič,“ alebo: „Pa-ažalte sjudu, Michal' Vanyč.“ S ľuďmi, ktorí zaujmajú nižšie postavenie vo spoločnosti, zachádza ešte podivnejšie: ani na nich nepozre a drier lež jim vysloví svoje pranie lebo dá prikaz, opakuje niekoľkokrát s nepokojným a snivým pohľadom: „Jako sa voláš . . . jako sa voláš?“ dávajúc neobyčajne ostrý prízvuk na slovo „jako,“ a ostatné slová vypovie veľmi rýchle, čo dodáva celej reči dost blízku podobnosť s krikom prepelice. Je veľmi starostlivý a svárliivý, ale špatný hospodár: vzal si za správcu vyslúžilého strážmajstra, Malorusa, neobyčajne hlúpeho človeka. Ostatne u nás ešte nik nevyunikol v hospodárstve nad jedného petrohradského vážneho úradníka, ktorý soznajúc zo správ svojho pisára, že na jeho statku odry¹⁾ na sušenie obilia často shorievajú a že tým mnoho obilia na zmar prichádza, — vydal prísny rozkaz, aby budúce snopy neboly dávané do odrov, kým oheň úplne nevyhasne. Ten istý hodnosťár si tiež namyslel zasiat celé pole makom, patrne dla celkom jednoduchého rozpočtu: mak je, myslel, drahší lež žito, nasledovne je výhodnejšie siať mak. On tiež prikázal svojim nevoľníkom, aby nosili kokošníky²⁾ dla vzoru poslaného z Petrohradu; a skutočne dosiaľ nosia na jeho statku ženy kokošníky . . . ale zvrchu na prefundách³⁾ . . . Vráťme sa ale k Vjačeslavovi Illarionovičovi. Vjačeslav Illarionovič je veľký milovník krásneho pohľavia, a jaknáhle zazre vo svojom okresnom meste na boulevarde nejakú krasku, hneď ide za ňou, ale počne i hneď kulhať — pozoruhodná to okolnosť. Rád hráva na karty, ale len s ľuďmi nižšieho stavu; oni mu hovoria: „Vaša excellencia,“ a on jich dla ľúbosti zavrátí a vyhreší. Keď sa mu ale príhodí, že hrá s gubernátorom lebo s nektorou úradňou osobnosťou — stáva sa s nim podivná zmena: usmieva sa a kýva

hlavou a hľadí jim do očí — sladko jako mäd . . . Ano i prehráva a nenarieka. Vjačeslav Illarionovič čítava málo a pri čítaní ustavične pohybuje fúzami a obrvami, jakoby púšťal zdola hore po obličaji vlnu. Obzvlášte pozoruhodný je tento vlnovitý pohyb na obličaji Vjačeslava Illarionoviča, keď sa mu príhodí (rozumie sa, že na návšteve) prebiehať stlpce „Journalu de Debats.“ Pri voľbách hrá dost znamenitú úlohu: ale čestného úradu náčelníka odrieka sa z lakomstva. „Pánovia,“ hovorieva obyčajne dotierajúcim naň šlachticom, mluviac hlasom, jako by rozdával milosti a sám nikdy nikoho nepotreboval, „ďakujem veľmi za česť; ale ja som sa odhodlal zasvätiť svoju svobodnú chvíľu samote.“ A vysloviac tieto slová, zakýva hlavou niekoľkokrát v pravo a v lavo a s dôstojnosťou pritiskne bradu a líca k nákrčníku. V mladosti bol pobočníkom u istej znamenitej osobnosti, ktorú ináč ani nemeňuje lež menom vlastným a dla otca; vypráva sa, jako by bol nezastával jedine pobočnícke povinnosti — ale nie každej povesti možno veriť. Ostatne sám Chvalinský nerád hovorieva o svojej vojanskej službe, čo je vôbec dost podivným; na vojne, zdá sa, že tiež nebyvával. Generál Chvalinský žije sám v nevelkom dómku; manželského šťastia neokúsil v živote, a preto posiaľ počíta sa za mladoženícha, ba za výhodného mladoženícha. Za to jeho klúčiarka, žena to asi päťatridsaťročnia, čiernooká, čiernoobrvá, tlstá, svieža a fúzatá, chodíeva všednieho dňa v naškrobených šatách a v nedelu oblieka i mušelinové rukávy. Krásny býva Vjačeslav Illarionovič na veľkých hostinách dávaných od šľachty na počtu gubernátorov a iných vysokých hodnosťárov: tu, môže sa povedať, býva úplne vo svojom živle. V takých prípadoch sedáva, keď nie na pravej strane gubernatorovej, teda iste neďaleko neho; na počiatku obedu šetrí viac citu vlastnej dôstojnosti a nahnúc sa nazad, no neobracajúc hlavu, prezerá zo strany okruhle týly a stojaté limce hostov; rozveselí sa za to ku konci hostiny, počne sa na všetky strany usmievať (smerom ku gubernátorovi usmieval sa na počiatku obeda) a niekdy tiež navrhuje,

1) Odry sú v Rusku prístroje z dreva, na ktorých sa obilné snopy sušia; u nás kladú sa k tomu cieľu snopy do krížov.

2) Kokošník je okrasa na hlave ruských ženstín.

3) T. j. na kyčkách, na ozdobe hlavy.

aby sa pripilo na česť krásneho pohľavia, dla jeho slov okrasu našej obežnice. Podobne nevedie si zle generál Chvalinský pri všetkých slavných a verejných pojednaniach, zkuškach, schôdkach a výstavách; chodí na požehnanie tiež vie výborne. Pri rozjazdoch, prepravách a pri iných podobných príležitostiach ľudia Vjačeslava Illarionoviča nerobia hluk a nekričia; naopak, rozdelujúce ľud lebo volajúce o kočiar, hovoria príjemným hrdelným barytonom: „Dovoľte, dovoľte, nechajte generála Chvalinského prejsť,“ lebo: „Eky-páž generála Chvalinského!“ Eky-páž generála Chvalinského je ovšem dost obstarlá; lokajovia majú na sebe livrej dost odrenú (o tom, že je šedá s červenými pruhami, netreba sa mi zmieňovať); kone tiež dost žili a vyslúžili si svoj vek, ale Vjačeslav Illarionovič nezakladá si na eleganciu — i považuje to za nehodné svojho stavu, aby sa dla iných riadil. Chvalinský nevládne zvláštnym darom výmluvnosti, lebo snad nemá príležitosť ukázať svoje rečníctvo, ponevác netrpí nielen spor, ale vôbec vyhýbuje starostlivo námietkam a dlhým rozmluvám zvláste s mladými ľuďmi. Je to skutočne tak lepšie; lebo s terajšími ľuďmi je bieda: jak-náhle vyjde z poslušenia, ztratí tiež vážnosť. Pred osobami vyššími Chvalinský mlčieva najviacej; no k osobám nižším, ktorými, jak patrno, pohŕda a s ktorými sa len zná, máva potrhane a ostré reči, i neustále užíva výrazy podobné týmto: „Avšak to hovoríte hlúposti,“ alebo: „Konečne som nútený, milostivý pane, vás upozorniť,“ lebo: „Konečne musíte vedieť, s kým sa shovárate“ atď. Zvláste bojá sa ho poštári, stáli prísediaci a staniční dozorcovia. Do svojho domu nepripúšťa nikoho a je, jako sa vypravuje, grešlička. Pri tom všetkom je výborný statkár. „Starý to vyslúžilec, nezištný človek svojich pravidiel, vieux grognard“¹⁾, zastávajú ho susedia. Jediný prokurátor gubernský dovoľuje si usmiať sa, keď sa hovorí v jeho prítomnosti o výtečných a solídnych vlastnostiach Chvalinského, — ale čo nerobí závist!

¹⁾ Starý frlíak.

No, obráťme sa už k druhému statkárovi.

Mardarij Apollonyč Stegunov nepodobá sa v ničom Chvalinskému; on leďva kdesi slúžil a držaný nebol nikdy za krásneho. Mardarij Apollonyč je starček nízky, opuchlý, plešivý, s dvojistým podbriadkom, mäkkými rúčkama a poriadnym bruškom. Je veľmi pohostinný a rád žarty vystrája; žije, jako sa hovorí, sebe pre potešenie; v zime i v lete chodí v pruhovanom vatovanom župane. Len v jednom ohľade podobá sa generalovi Chvalinskému: je tiež starý mládenec. Patrí mu päťsto duší. Mardarij Apollonyč zaoberá sa so svojím imaním dost povrchne; by neostal za storočím, kúpil pred desať rokami u Butenona v Moskve mlatiaci stroj, zavrel ho do kólne a tým sa upokojil. Jediné nektorého krásneho letieho dňa prikáže, aby sa zapriahlo do ľahkej drožky, a vyjde si do pola podívať sa na pole. Mardarij Apollonyč žije celkom dla starého spôsobu. I jeho dom je dla starého spôsobu staváný: v prednej izbe, jako sa sluší, zapácha kvas¹⁾, lojové sviece a kože; tam je v pravo i nálevňa s dýmkami a ručníky; v jiedalne sú rodinné podobizne, muchy, veľký hrniec jeránu a staré piano; v hosťovskej izbe sú tri divany, tri stoly, dve zrkadlá, sutky so začernelým emajlom a broncevými, vyrezávanými strielkami; v kabinete stól s papiermi; stienidlá zamodralej barvy s nalepenými obrazmi, vyrezanými z rozličných spisov predošlého storočia, škrine so zaplesnenými knihami, pavúkmi a čiernym prachom, napuchlé kreslo, italské okno a na slepo zazdené dvere do zahrady Slovom, všetko, jak je obyčaj. Mardarij Apollonyč má množstvo služobníkov, a všetci sú oblečení po starosvetsky: v dlhé modré kaftany s vysokými límami, do spodku smutnej barvy a v krátunké žltkavé vesty. Hostom hovorieva „batuško.“ Hospodárstvo riadi mu „burmajster,“ mužik, s bradou až

¹⁾ Kvas je nápoj u Rusov veľmi obľúbený. V peci upáli sa múka, nasype sa do kade, naleje sa na ňu voda, dá sa do toho nácesta a keď dobre skysne, precedí sa do nádob a uživa sa jako u nás pivo. Red.

na brucho; dom riadi starena, podviazaná škoricovou šatkou, vráskovitá a lakomá. V koniarni Mardarija Apollonyča stojí tridsať koní rozličného plemena; on vychádza v koči doma robenom, s poldruhého sta pudov¹⁾. Hostov privíta veľmi dobrosrdečne a pohostuje slavno, to jest pomocou streštených vlastností ruskej kuchyne, úplne do samého večera pozbavuje jich všetkej možnosti, zaoberať sa nečím mimo preferancu. No sám nezaobera sa ničím, ba prestal i čítať Sonník. Ale takých statkárov je u nás v Rusku ešte dosť mnoho; jest otázka: z jakej príčiny som si o ňom prehovoril a pre jaký účel.... Dovoľte, abych vám miesto odpovedi vypravoval o jednej svojej návšteve u Mardarija Apollonyča.

Prišiel som k nemu v lete okolo siedmej hodiny večer. Práve dokončili sa u neho služby Božie, a kňaz, mladý to človek, na pohľad veľmi nesmely a nedávno vyšlý zo semináru, sedel v hostovskej izbe podla dverí na samom kraji stolice. Mardarij Apollonyč privítal ma dľa svojho obyčaja veľmi láskave: radoval sa bez pretvarovania pri príchode každého hosťa a bol vôbec človek veľmi dobrý. Kňaz vstal a chytil čiapku.

„Počkaj, počkaj, batuško,“ hovoril Mardarij Apollonyč, nevypúšťajúc moju ruku, „neodchádzaj. Prikázal som, aby ti doniesli vodky.“

„Ja ju nepijem,“ zabručal rozpačite kňaz a začervenal sa po uši.

„Jaké hlúposti!“ odpovedal Mardarij Apollonyč. „Miško! Juško! vodku batuškovi!“

Juška, vysoký a vyziablý stariec asi osemdesiatročný, vošiel so sklenicou pálenky na temne farbenej tácke, okrášlenej škvrnami telesnej farvy.

Kňaz počal sa vyhovárať.

„Pij, batuško, nenadýmaj sa: nenie to pekné,“ hovoril statkár s výčitkou.

Ubohý mladík poslúchol.

„No, teraz, batuško, môžeš odísť.“

Kňaz počal sa klaňať.

„No, dobre, dobre, choď.... Prekrásny človek,“ pokračoval Mardarij Apollonyč, hla-

diac za nim, „veľmi som s nim spokojný; len — je veľmi mladý. Ale, jako že sa vy máte, batuško?... Čo robievate, jako sa máte? Podme na balkon — hľa, jaký prekrásny večer!“

Vyšli sme na balkon, sadli a začali rozprávať. Mardarij Apollonyč pozrel dolu a naraz rozzlobil sa strašne.

„Čie sú to sliepky? čie sú to sliepky?“ kričal. „Juško! Juško! choď hneď pozret, čie to sliepky behajú po zahrade!... Čie sú to sliepky? Kolkoráz som to zakázal, kolkoráz preto domľúval!“

Juška bežal.

„Čo to za neporiadok!“ opakoval Mardarij Apollonyč. „To je hrôza!“

Nešťastné sliepky, jako sa teraz rozpačím, dve strakavé a jedna biela s kochlíkom, spokojne chodily pod jabloňou, zriedka svojim citom doprialy výraz zdľhavesším krákokorením, keď zrazu Juška, bez čapice, s palicou v ruke, s tromi inými celkom starými dvorskými sluhami vyhrnuli sa spoločne na ne. Nastala zábava. Sliepky kričaly, trepotaly krydlami, skákaly a do ohľušenia kodkodákaly. Dvorskí ľudia behali, podkýnali sa.

Pán z balkonu kričal jako streštený:

„Chytaj, chytaj! chytaj, chytaj, chytaj, chytaj, chytaj!... Čie sú to sliepky, čie sú to sliepky?“

Konečne podarilo sa jednomu dvorskému človekovi chytiť kochlatú sliepku a pritlačiť ju prsami k zemi; ale v tom čase preskočilo cez plot z ulice dievča asi jedonástročnie, celé rozčúchané a s haluzou v ruke.

„A hľa, čie sú to sliepky!“ slavno zvolal statkár. „Pohoniča Jarmila! poslal tamto hľa svoju Natálku, aby jich vyhnala.... Parašu neposlal,“ doložil statkár polohlasom a usmial sa významne. „Hej, Juška! pust sliepku a chyt mi Natálku!“

Kým ale udychčaná Juška dobehol k prestrašenému dievčaťu — objavila sa, Bôh vie z kade, klúčiarka, chytila ju za ruku a vybúchala neborkú po chrbte.

„Tak, e tak,“ zavolať statkár, „te, te te! te, te te! — A sliepky vezmi, Avdota,“ doložil hlasne a obrátil sa ku mne s obličajom

¹⁾ Pud je našich 40 funtov.

od radosti sa skvejúcim. „Bola to honba, batuško, čo? Zapotil som sa tiež: pozrite!“

A Mardarij Apollonyč zachechtal sa.

Ostali sme na balkone.

Večer bol skutočne krásny.

Podali nám čaj.

„Rieknite mi,“ počal som, „Mardariju Apollonyču: či sú to vaše vyprázdnené dvory tam pri ceste, za úžinami?“

„Moje . . . a čo?“

„Jako to môžete trpeť, Mardariju Apollonyču? Veď je to hriech. Chyžky sú vykázané mužikom veľmi zlé, tesné! Navôkol nevidieť stromu, studňa je jedna, a tá ešte za nič nestojí. Či ste nemohli iné miesto vybrať? . . . A odbrali ste jim vraj tiež staré konopnisko?“

„A čo mám robiť s rozmedzením?“ odpovedal Mardarij Apollonyč. „Hľa, mne sedí toto rozmedzenie (scelkovanie) tuto. (On si ukázal na týl.) A neočakávam žiadneho užitku od tohoto rozmedzenia. A že som jim odobral konopnisko — to ja sám viem, batuško, prečo. Som človek jednoduchý — robím dla starého zvyku. Dla môjho miene: jestli kto pán — je pán, a jestli kto mužik — je mužik . . . To je to.“

Proti tak jasnému a presvedčujúcemu dôvodu nebolo možno nič namietnuť.

„A pri tom,“ pokračoval, „sú mužici i ničomní, zanedbaní. Zvlášte dve rodiny; už nebožký otec — daj mu Bôh kráľovstvo nebeské! — neprial jim, veľmi neprial. Poviem vám, čo som spozoroval: keď je otec zlodej, je i syn zlodej; už je to také . . . O, krev, krev nenie voda!“

Medzitým nastalo celkom ticho. Len zriedka vial vetor v slabých prúdoch a zatichujúc naposledy okolo domu, doniesol k našemu sluchu zvuk odmeraných a častých úderov smerom koniarne. Mardarij Apollonyč práve pozdvihoval k ústam čašu čaju a už bol rozšíril nozdry, bez čoho, jako známo,

ani jedon starý Rus nepije čaj: tu sa zarazil, počúval, pokýval hlavou, odchlipol a postaviac čašu na stôl, začal s najláskavejším úsmevom, jako by mimovoľne opakoval údery:

„Tuky — fuky — fuk! Tuky — fuk! Tuky — fuk!“

„Čo to znamená?“ pýtal som sa udivene. —

„A tam na môj rozkaz trestajú štvárača Vasju, čašníka; ráčite ho znáť?“

„Ktorého Vasju?“

„A toho, čo nám pred niekoľko dňami pri obede posluhoval. Nosí ešte tak veľké fúzy na sluchách.“

Najvätsia nelúbošť nezniesla by jasný a mierny pohľad Mardarija Apollonyča

„Čože vám je, mladý človeče, čo je vám?“ hovoril, kývajúc hlavou. „Či som asnaď zlosťník, lebo čo, že na mňa tak uprene hladíte? Miluj a trestaj: znáte to sám.“ —

Po štvrt hodine lúčil som sa s Mardarijom Apollonyčom. Keď som išiel cez dedinu, uzrel som čašníka Vasju. Rozkázal som pohoničovi, aby zastavil kone a zavolať ho.

„Čo, bračok? teba dnes trestali?“ pýtal som sa ho.

„A jako vy to viete?“ odpovedal Vasja.

„Tvoj pán vypravoval mi to.“

„Sám pán?“

„Prečo dal ta potrestať?“

„A po pravde, batuško, po pravde. U nás pre hlúposť netrestajú; takého poriadku u nás niet — nie, nie. Náš pán nenie taký; náš pán taký pán nenajde sa v celej gubernii.“

„Pohni,“ riekol som pohoničovi.

„Hľa, stará Rus!“ myslel som si na zpiatočnej ceste.

Preložil *Sytniansky*.

Rozmanitosti.

Ohromný strom. Pri výprave, ktorú pod vedením Q. Ellphingstona Dalvymohea vypravila anglická vláda k preskúmaniu Austrálie, najmä časti krajiny Queelandu, ktorá leží severovýchodne od Brisbaña, objavil botanik Walter Hille strom ohromných rozmerov, ktorý meria vo vzdialenosti jedného metru od zeme v priemere 46 metrov, t. j. asi 30 siah! Vo výške 26 metrov delí sa vo tri vetve, prikrývajúce ohromný priestor. Jak veľiká spoločnosť mohla by v tieň takého stromu pohodlne odpočívať a v lete pred žeravými paprškami slnečnými sa chrániť.

Pstruži z hĺbky 143 stóp. Chase vyzvaný, aby preskúmal pomery artézskych studien,

ktoré v čas pátrania po petroleji v Kalifornii boli vyvrtené, urobil zvláštny znamenitý nález. Bol upozornený Bardom, agentom spoločnosti sv. Bonaventury, že v južnej Kalifornii pri vrtaní artézskej studne z hĺbky 113 stóp vytiahnuté boli ryby živé a síce vo veľkom množstve. Chase išiel na to miesto i poznal, že tie ryby sú pstruži, dlhé 0.06 m. až 0.07 m. Nemožno vypátrať, ako pstruži, do tej ohromnej hĺbiny prišli. Rieka „Santa Clara,“ ktorá v dialke asi 10 míľ tečie, nemôže v spojitosti s tými studňami stáť. A pamätné je i to, že pstruži milujú studenú vodu a teplota vody z tej studne obnáša + 20°.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Laciná bibliotéka mládeže. Spisy pro mládež jsou za naší doby veledůležitým odvětvím písemnictví všech národů vzdělaných. Jimi rozšiřují se vědomosti mládeže, jichž ve škole nabývá, rozmáhá se vzdělanost obecná, která jest nejbezpečnějším základem blahobytu a štěstí národů. Proto tolik péče všude o zvelebení literatury mládeže. I u nás chvalitebná činnost v oboru tomto se rozvinula. Již Jungmann ve své historii literatury české projevuje potěšení z toho, že zakládají se sbírky spisů podě jmenem „bibliotek“ pro ušlechtnění mravů i srdce; avšak zároveň nařiká, že přece posud mnoho vydává se spisů, jimiž se mysl dětská otravuje, pokazená krasochuť odjinud k nám uvádí. Než i v tom od té doby mnoho se zlepšilo. Nakladatelstva česká přičinují se všemožně, aby takovéto nákazy literatury naší přítrž se učinila. Toho důkazem jsou nám četné sbírky spisů pro mládež, jakéž v novější době se vydávají. Touto snahou vedeni ustanovili jsme se na tom, vydávati pomoci osvědčených našich paedagogů sbírku dobrých a laciných spisů pro mládež podě jmenem: „Laciná bibliotéka mládeže.“ Sbírká tato obsahovati bude povídky poučné i zábavné, báchorky, obrázky z dějin národů slovanských vůbec, z dějin národu českého zvláště, obrázky národopisné, zeměpisné a přírodopisné, životopisy vyni-

kajících mužů všech národů, a bude vycházeti v sešitech asi triarchových ve lhůtách neurčitých. Každý sešit bude ukončený celek a prodávati se bude pouze po 10 kr. Majitel a nakladatel: J. Otto, kněhkupec v Praze, Václavské náměstí 14. Redaktor: J. L. Mašek, učitel na obecných školách Smíchovských.

Lumír. Roč. II. č. 42 a 43 má následující obsah: Vítězslav Hálek zemřel; Husár, povídka od V. Hála; Z Hálkových posledních písní; Karel Karaffa; List v bouři, napsal Quida, přeložil Jul. Z.; Memento mori, básně od M. K.; Ofelie v dramate Shakespeareově „Hamletu;“ Z básně „Pod širým nebem,“ od Gustava Dörfla; — ve Feuilletone: Mezi mangrovami, obrázek z Kuby, z anglického přel. J. S. Schneider; Démon, z Puškina přeložil Fr. Prokeš; Polka, skizza od Fr. Heritesa; Z Ši-kingu, překládá V. Petř; Mimi Silvestr, napsal Bret v Harte; Z Petrarkových znělek, přel. R. Pokorný; Vodní růže, od J. F.; Umění, literatura, věda; Drobnosti.

Ženské listy. Časopis k šíření vzdělanosti mezi paními a dívkami československými. Č. 14. Vychází 1. každého měsíce. Porádá výbor ženského výrobního spolku českého. Majetník, vydavatel, nakladatel a za redakci odpověděn: Fr. A. Urbánek. Předplatná cena na celý rok 2 zl. 40 kr.

Upozornenie.

Číslo 12. zakončí sa V. ročník

„O R L A.“

Žijeme časy búrlivé, časy snáď najnepriaznivejšie našemu národno-kultúrnemu pokroku. Z kroku na krok vytíška nás do phantomu svojej vyššej misie zalúbený sok z chrámu našej nádejnej, celému však ľudstvu spoločnej, osvety. Dnes zajtrá odkázaný bude národný náš genius snáď už len na tiché chyžky. No a v časiach takýchto najpriemeranejšie a najpotrebnejšie je, aby sme — jestli nechceme položiť sa sami do hrobu neprajným nám svetom kopaného — u krbov našich zachovali nadovšetko cit pre umenie a peknú literatúru: lebo tým dostane sa národu nášmu vyššieho vzdelania a to bude najpevnejším základom budúcej našej pravej a trvanlivej národnej svobody.

A preto krásoumný časopis má v časiach týchto veľkú významnosť pre národ náš. Veľ belletristický časopis má úlohu, krásnymi, citu plnými piesňami a spevami, zajímavými mravnými povestami, životopisami výtečných mužov, pojednávaním o vedách, umeniach a vôbec vecach do života domáceho a spoločenského zasahujúcich, odporúčaním a posudzovaním na svetlo vychádzajúcich literárnych diel a dobrých spisov budiť chuť k čítaniu, zvelebovať a zošlachtenovať cit, prebúdzat vyšší vzlet duše, osladzovať trpké dni života, pestovať vedu i umenie a v prsách človeka túžbu za svetami ideálnymi, dopomáhať, jedným slovom, k tomu, aby jak život jednotlivca, tak i širší spoločenský život na šlachetnom a mravnom základe sa rozvíjal, prekvetal a donášal vždy krajsie a užitočnejšie ovocie ušľachtlosti, uvedomelosti a vzdelanosti národnej. A časopis, ktorý má tak vznešený a dôležitý cieľ, musí prekvetať a nesmie z kruhu rodinného vytvoreným byť tam, kde národ pozbavený chrámov svojej osvety žiť chce a domáha sa rozkvetu kultúrneho a politickej svobody, bo blahobyť národná a pravá svoboda zakladajú sa na zošlachtení a vzdelaní rodín a jednotlivcov. I upozorňujem všetkých priateľov života slovenského, že som sa odhodlal vzdor všetkým prekážkam s úprimnou vôľou, čerstvou, vytrvalou silou pracovať na zveladení jediného krásoumného časopisu nášeho: i dôverujem v Boha, že, súc v spojení so všetkými osvečenými spisovateľskými silami našimi, „Oról“ náš zo dňa na deň vzkvetá a výdatne rozširovať bude v národe našom kresťansko-slovenskú osvetu.

I tým horlivejšie vyzývam priateľov literatúry, vzdelania a života slovenského, aby napomáhali „Orla,“ ktorý hore vyložený v týchto časiach veľmi významnú úlohu svoju dôstojne konal a konať bude. Prvá podmienka zdaru je rezkosť a obsah, o čo sa ja s pomocou svojich četných spolupracovníkov postarám; druhá ale hojná hmotná podpora obecenstva. Kto toto náležite uváži, ten odkladať nebude s predplatením sa na „Orla,“ ten vynaloží i čas i prácu, aby „Oról“ náš prístup mal ku každej ušľachtilej a spanilomyslnej rodinke slovenskej. Prosím teda úctive všetkých, ktorých sa týče, o skoré odosielanie doplatkov, i želim si spolu, aby sa drahí priatelia „Orla“ už v decembri b. r. na VI. ročník prihlasovali a spolu i predplatky (4 zl. na rok) čo možno najskôr doposielali ráčili. I články i predplatky i reklamacie nech sa odosielaajú výlučne nižepodpísanému. Naším heslom je: *Kresťanskou osvetou ku svobode a sláve!*

V Prievidzi (Privigyze) dňa 30. nov. 1874.

Andrej Truchlý - Sytniansky.

Predpláca sa u redakcie a administracie v Prievidzi (Privigyze):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III. a IV. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl. — „Oról“ vychádza vo 12 sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť spolok v T. Sv. Martine.